

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

III. Repetitio eiusdem Confessionis, scripta Anno M. D. LII. vt exhiberetur Synodo Tridentinae: atq[ue] edita primum nomine Confessionis Doctrinae Ecclesiarum Saxonicarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

REPETITIO CONFES
SIONIS AVGVSTANÆ, SCRIPTA

ANNO DOMINI M. D. LI. VT EXHIBETUR
Synodo Tridentinæ : Atq; edita tum nomine
Confessionis doctrinæ Ecclesiarum
Saxonicarum.

PHILIPPVS MELANCHTHON

CANDIDO LECTORI,

NEQVAQVAM VOLVIMYS DISSIDIA IN
stris Ecclesijs accendere, sed summam doctrinam
sonat in Ecclesijs omnibus, quæ Reuerendi D. Lutheri
fessionem amplectuntur, simpliciter & fideliter recitare
luimus, ac repetimus sententiam confessionis, quæ Impe-
tori Carolo exhibita est in Conuentu Augustano, Anno
M. D. XXX. etsi quædam hic narrantur plenius. Qu-
mus igitur omnes lectores, vt in iudicando candorem
beant, conuenientem bonis & doctis viris. Facile est
pere mutilata dicta, & ea cauillari, ac delectat nunc
hic ludus. Sed Thucydideum illud meminisse, nos præ-
tim in Ecclesia decebat, διαβολὰς οὐ σωφρον οὐτὲ θεοῦ
οὐτὲ ἀνδρωτὰς ἀποδέχεσθαι, ac speramus iudicia pæ-
eruditorum, qui sine malevolentia iudicant, æquiora
Cumq; velit Deus esse in Ecclesia iudices, ad tales viros
intelligunt controuersias, nec amant Sophismatum præ-
prouocamus, ac optamus talium colloquia. Oramus
filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum
pro nobis & resuscitatum, qui vere sibi in genere huma-
æternam Ecclesiam colligit, vt nos doceat & gubet-
net, & efficiat, vt quam plurimi in Iesum
vnum simus. Bene vale can-
dide Lector.

REPETITIO CON-
FESSIONIS AVGVSTANÆ,

SEV

CONFESSIO DOCTRI-
NÆ SAXONICARVM ECCLESIA-

RVM SCRIPTA ANNO DOMINI M. D. L. I.
VT SYNODO TRIDENTINÆ
EXHIBERETVR.

NECESSE EST INTERROGATOS RE-
citare Doctrinam, præsertim cum accusantur Ecclesiæ, quod
vel errore falsa dogmata sparserint aut receperint: vel petulantia
moueant seditiones, & à communi consensu temere discedant pro-
pter ambitionem, odia, auariciam, cupiditatem vindictæ, aut alios
præuos affectus. Itaq; & nos iussi, vere, & bona fide iterum recitabi-
mus doctrinam in Ecclesijs nostris sonantem: quam etsi alij magis,
alij minus erudite aut perspicue tradunt, tamen sine discordia in fun-
damento, omnes Pastores in Ecclesijs nostris, amplectuntur.

QUANTVAM autem scimus periculosam esse veritatis con-
fessionem, tamen propter multas honestas causas eam non graua-
tim repetimus. Primum, quia cum multa falsa crimina apud Re-
ges, & apud exteras nationes in nos conferantur, & odia contra nos
varij calumnijs accensa sint, hæc commemoratio mendacia illa re-
fringit, & aliquorum iracundiam leniet. Deinde sapius repetere
veram doctrinæ explicationem, Deo gratum est: & aliqui cognitis
fornicibus, ad veritatem inuitantur.

NECESSE est nos etiam
ad posteritos relinquere publica testimonia, digna fide, opposita falsis
criminationibus, ne posteritas de nobis secus iudicet: & vt aliqui
his nostris testimonijs commonefacti veritatem inquirent, & in ve-
ris sententijs confirmentur.

SPERAMVS etiam eos, qui con-
siderabunt historiæ seriem, & initia horum certaminum, intellectu-
ros esse, nos nec errore, nec vlla prava cupiditate hanc doctrinam
complexos esse, & rueri.

NVLLVM maius scelus est, quam
agnitæ veritati aduersari. Sicut scriptum est: Blasphemia spiritus
non remittetur.

Nos igitur, cum audiuissemus perspicuam ve-
ritatem de rebus necessarijs, de penitentia, de fide accipiente remis-
sionem peccatorum, de lege, de gratia, de vera inuocatione, de discrimi-
nate veterum & falsorum cultuum, de vsu Sacramentorum, & alijs
R
necessa-

necessarijs doctrinæ partibus : assentiri, & Deo gratias agere pro immenso beneficio oportuit, quod reddita Euangelij luce, per se conuertit. **C**VM enim scriptum sit, Pater sanctifica eos in veritate tua, Sermo tuus est veritas : Ecclesia colligitur non falsitatibus & superstitionibus, sed incorrupta Euangelij voce. Ita constabit genus doctrinæ, quod amplexi sumus, verum & verum esse Ecclesie, non Sophisticum, non seditiosum : non exitum aut errore lapsi, aut curiositate, aut odio disciplinæ, ac licentia dulcedine, aut alijs prauis cupiditatibus impulsis, opinioibus applauderemus.

INITIVM autem his disputationibus præbuit, cetera de indulgentijs, quas cum Monachus Teceus in his regionalibus circumferret, & in earum præconijs multa tetra mendaciorum impudentia spargeret, officij ratio pios doctores cogebat, ut errores taxare & reprimere. **E**VIDITUR D. Lutherus positiones pie & modeste scriptas, ad erudiendas & commonecandas Ecclesias, de tota doctrina pœnitentiæ. Hic pugnare Teceus cepit, non solum clamorosis concionibus, & suorum satellitum sed etiam fulminibus condemnationum & excõmunicationum. cito ex Germania Romam perlata est fama horum certaminum. os statim belli socios habuit Teceus : Romæ Magistrum Palæstrinam in Germania Ecclesiæ, qui Leonis bullam Romam attulit.

NVS quia veritatis defensionem abijcere non potuit, & totum tabatur, edidit Defensiones copiose scriptas, in quibus, ut casibus magnitudo & veritas poscebat, de multis partibus doctrinæ theologicæ dici necesse fuit. **C**VM igitur multi errores & abusus Ecclesia multis iam sæculis hæreant, quos multi docti & pii, etiam hæc tempora & deplorarunt & taxauerunt : fieri non potuit, quin hi errores & abusus reprehenderentur, cum de fontibus hæreticorum tractarum dicendum esset. **Q**UANTVM autem & sunt, & erunt dissimilia hominum iudicia : tamen res ceteris Deum voluisse depulsis tenebris apud multos restituere ministerium Euangelij, & veram inuocationem, & hac repurgatione depulsissim sibi æternam Ecclesiam colligere. Nec vero dici potest, non fuisse, aut esse errores in doctrina, & traditionibus aduersarios.

MAXIME necessarium est, in Ecclesia extare doctrinam pœnitentiæ, & de fide accipiente remissionem peccatorum, corruptam & perspicuam. Manifestum est autem, de hac præcipua doctrina Ecclesiasticæ, multos perniciosos errores & abusus tradi, & confirmari ab aduersarijs. Extant enim libri, qui in duobus trecentis annis, in multorum manibus sunt.

QUANTA contumelia est aduersus filium Dei, quod

homines mereri remissionem peccatorum proprijs operibus, & iustis esse implatione legis? Deinde cumulant errores, cum nemo sciat quando satis habeat operum, iubent homines perpetuo dubitare, an habeant remissionem peccatorum, & an placeant Deo. **HIC** de Mediatore filio Dei, & de fide accipiente gratuitam remissionem peccatorum, & vincente dubitationem, silentium est in aduersariorum scriptis. Hi errores prorsus ethnica somnia sunt, & complectuntur aliud magnum chaos errorum.

FIGVNT deprauationem in natura humana, quæ nominatur mala concupiscentia, non esse peccatum: id est, non esse malum pugnans cum lege Dei. Fingunt obedientiam, quæ præstari potest in hac vita, esse implationem legis, & hominem hac implatione legis coram Deo iustum esse. Postea in doctrina poenitentia, sinxerunt inextricabilia deliramenta, oportere contritionem sufficientem esse, & hanc mereri gratiam.

De Confessione, flagrant enumerationem singulorum delictorum, quæ est carnificina conscientiarum, impediens fidem & inuocationem. **NOMEN** satisfactionum non intellectum, falso transulerunt ad compensationes pro peccatis: & sinxerunt opera non debita cultus Dei esse, & compensationes. **POSTEA** res ad quædam translata est. Excogitata sunt indulgentiæ, ne ab ipsis quidem intellectæ, qui venales circumferebant. Et hæc præstigia obscurabant doctrinam de filio Dei, de vera conuersione, de fide, de inuocatione, de veris cultibus.

ERAT ignota tota hæc conuersione, necessaria omnibus, quomodo conuersus ad Deum sit iustus, & placeat Deo: qua de re in scriptis Monachorum, leguntur tantum hæreticæ opiniones, nec ostenditur discrimen iustitiæ fidei & disciplinæ. **PRAETEREA** in multis regionibus aut silent conuersiones fere toto anno, aut si quæ sunt, plenæ sunt vanitatis. Non enim continent doctrinam de beneficijs filij Dei: sed indocti recitant fabulosas historias de sanctis, aut superstitiosas nãnias traditionum. Doctiores ostentant philosophiam: nunc utriq; docti & indocti, tantum conuiciantur Lutheranis, & damnant incognita.

PRAETEREA intueantur oculi ea, quæ sunt in ipsorum templis. Omnia plena sunt inuocatione mortuorum hominum. In multis locis adhuc prostrati ad statuas, inuocant alij alia numina, & alij de causis: Ab Anna petuntur diuitiæ, ut à Iunone: à Georgio richardiz, ut à Marte: deniq; ab alijs alia. Hi forores manifeste contumeliosi sunt contra Deum. Quantum manifestæ turpitudinis oritur ex lege de celibatu? Quam multi homines tot sæculis, alioqui amantes virtutem, polluti sunt, horrendis peccatis, propter hoc vinculum, qui tandem desperatione & æternis pœnis, oppressi sunt?

VITA Monastica plena est falsarum opinionum, & superstitionum,

tionum, & multæ bonæ mentes pereunt ibi, ignorantes Evangelium, & implicitæ laqueis stultarum & impiarum traditionum. Ita & in reliqua Ecclesia, multæ falsæ opiniones de humanis traditionibus Monachis & sparsæ sunt antea, & confirmauerunt, quæ fidei, instructionem, & veros cultus alios à Deo mandatos obscurauerunt.

In templis etiam palam cernitur, multiplex prophanatio. Quæ Domini, quam summa reuerentia administrari oportuit, Leges Missas & offerunt, vt loquuntur, plurimi sacrificuli, profus ignorantes quid agant, tantum consuetudini obtemperant, aut seruare cœteri.

A L I I Superstitiosi, qui plus cogitant de hoc suo opere, fingunt, se opus facere toti Ecclesiæ necessarium, quod mercedem facienti & alijs remissionem peccatorum. Postea fit accipere maximi quæstus, sunt sacrificia pro mortuis. Et templa magis occupata sunt funerum ceremonijs, quam voce concionum, aut ceteris vitij viventium.

N E C populus recte docetur apud aduersarios de vsu Sacramenti: quia docent monachi, sumentes ex opere operato, vt loquuntur, accipere remissionem peccatorum. Et pars Sacramenti populo adimitur, altera pars etiam extra ritum institutum circumfertur, & adoratur contra rationem Sacramenti. Ad additæ sunt falsæ opiniones multæ. Nihil dicunt hic de iustitia dei, & de vero vsu Sacramentorum: quæ non sunt merita, sed testimonia confirmantia fidem, vt suo loco dicemus.

H O C nos vobis in Ecclesia si quis aut dissimulare, aut excusare vult, facit inerte: & inter eos est, quibus dicitur: Vae vobis, qui dicitis malum bonum, &c. Sunt enim publice noti omnibus, non fascinatæ reuera potestati.

D I X I M V S pauca de erroribus doctrinæ, & cultus. Iam & Episcoporum aulæ aspiciantur, vbi non de communibus vitijs & miserijs querimus, quales sunt in omnibus etiam parua familijs, sed de neglectione præcipuorum officiorum: quæ sunt, Ordinatio ministrorum, inspectio Ecclesiarum, gubernatio studiorum doctrinæ, cura disciplinæ, legitima dijudicatio controversiarum conjugaliū. Hæ summæ res initio commendatæ fuerunt Episcopis, quas fere vbiq; ab eis negligi manifestum est. Ita tenebræ, idola, & disciplinæ laxatio peruaferunt in Ecclesiâ, Episcopis negligentibus muneris officia. Nunc magis negligunt quam antea: & addunt perniciem aduersus homines innocentes, vt idola & impia legem turbant, quæ

E S T & omnibus doctis nota vanitas constitutionum opinionum, quæ tribunt Romano Episcopo, etiam autoritatem legem: quæ opinione inflati pontifices, sæpe magna bella accendunt.

N O N igitur nobis obijci potest, nos falso querimus Ecclesiasticam gubernationem, & seditiose aduersari gubernationem sine iustis causis, ac nos potius ferere nouas ac perniciosas opinio-

MULTI enim terti errores, & multi abusus adeo man-
 festi sunt, vt facillime agnosci & iudicari ab omnibus, communi sen-
 su predictis, possint. In talibus cum regulæ seruandæ sint, Non habe-
 mus Deos alienos. Item, Blasphemia spiritus non remittitur: Item,
 si quis aliud Euangelium docet, anathema sit: necesse est nos dissen-
 sere ab ijs, qui mendacia & idola stabiliunt, & sonare nostram con-
 fessionem: qua in re & intra iustas metas mansimus. Fideliter vni-
 uersam Ecclesiæ doctrinam, inquisitis fontibus, tradidimus, & tan-
 tum docendo eam propagauimus. Non fuimus tubæ seditionum, imo
 scriptis Lutheri, magis illustrata & ornata est politica potestas,
 quam vllis scriptis aliorum post Apostolos. Vt autem antea
 in multis scriptis, sine vlla ambiguitate simpliciter recitauimus, do-
 ctrinam & ceremonias Ecclesiarum nostrarum: ita & nunc eandem
 commemorationem, sine ambiguitate & sine corruptelis exhibemus:
 in qua satis conspiciunt omnes vere iudicantes hoc tempore, & ad
 posterum, nos fideliter retinere consensum Ecclesiæ catholicæ Domi-
 ni nostri Iesu Christi, & illustrare doctrinam necessariam ad agnitio-
 nem filij Dei, & ad salutem hominum, & non mouere curiosas aut in-
 utiles quaestiones. Et offerimus nos ad piam declarationem, in qua-
 cuoque parte flagitabitur.

DE DOCTRINA.

Certissimum sit, Deam sibi in genere humano, propter fili-
 um & per eum, colligere aeternam Ecclesiam voce doctrinæ, quæ
 scripta est in libris Prophetarum & Apostolorum: affirmamus clare
 coram Deo & vniuersa Ecclesia in cælo & in terra, nos vera fide am-
 plecti omnia scripta Prophetarum & Apostolorum: & quidem in
 hac ipsa natiuâ sententia, quæ expressa est in Symbolis, Apostolico,
 Nicæno & Athanasiano. Et hæc ipsa Symbola, & eorum na-
 tiuam sententiam sine corruptelis semper constanter amplexi su-
 mus, & Deo iuuante, perpetuo amplectemur. Et in hac fide verum
 Deum, qui se patrefecit in Ecclesia sua misso filio, & additis illustri-
 bus testimonijs inuocamus, coniuncta precatione nostra cum omni-
 bus sanctis in cælo & in terra. Et extant nostræ enarrationes
 in Symbola, comprehendentes totum doctrinæ corpus & fundamen-
 tum, quæ ostendunt hanc nostram asseuerationem verissimam esse.

DAMNVS etiam constantissime omnes furores, qui pu-
 gnant cum Symbolis: vt sunt Ethnicorum, Iudæorum, Mahometista-
 rum, Marcionis, Nanichæorum, Samosatani, Serueti, Arrij, Pneu-
 mato-machorum portentosæ opiniones, & aliæ, condemnata veris
 Ecclesiæ iudicijs.

CUM autem controuersæ, quæ exortæ sunt, præcipue pertineant ad duos articulos Symboli, videlicet, ad articulum, Credo in Remissionem Peccatorum: Item, Credo in Ecclesiam Sanctam Catholicam: Ostendamus hæc hærum controuersiarum, quibus consideratis, intelligi poterint, suas declarationes ipsam Euangelij vocem esse, & ab aduersarij corruptelas in Ecclesia sparsas esse. Ac primum de articulo:

CREDO REMISSIONEM
PECCATORVM.

Hic multæ & magnæ corruptelæ affinguntur ab aduersarij. Credo imo dubito, inquiunt: Item, Tunc credam, cum satis habeo meritum. Item, non dicunt, Credo remissionem propter filium certo dari gratis, non propter nostra vlla merita, aut vllam dignitatem nostram: Item, non recte enarrant peccatum, & fingunt hominem legi Dei satisfacere posse, & legis impletione iustum esse coram Deo in hac vita. Ideo primum de peccato, & de causa peccati, fideliter tenemus doctrinam veræ Ecclesiæ Dei.

Cum essentia diuina vnica, æternus Pater, coæternus Filius imago Patris, & conuersus Spiritus sanctus, à Patre & Filio procedens, immensæ sapientiæ, potentia, bonitatis, verax, iusta, benefica, casta, liberrima, sicut ipse describit sese in lege sua: & condiderit Angelos & homines suam lucem, sapientiam, & bonitatem in omni æternitate eis communicaret, & essent templa Dei, in quibus Deus habitaret, ut esset Deus omnia in omnibus, ut Paulus loquitur: condidit initio eos bonos iustos, id est, congruentes cum mente & voluntate diuina, & patres ipsi: ac dona attribuit, videlicet illustrem noticiam de Deo, & voluntate eius, & intelligerent se conditos esse à Deo, & ad obedientiam ipsi præstandam: attribuit & libertatem voluntatis, ut non essent: & reuera voluit obedientiam, sicut scriptum est. Psalm. 138. Deus volens iniquitatem tu es. Sed diaboli & homines libertate voluntatis abusi, defecerunt à Deo, & hac inobedientia facti sunt iræ Dei, & amiserunt rectitudinem, in qua conditi erant.

Itaque libera voluntas in diabolis & hominibus casus fuit eius lapsus, non voluntas Dei, qui nec vult peccatum, nec approbat, nec adiuuat, sicut scriptum est: Cum mendacium loquitur diabolus, ex proprio loquitur, & pater est mendacij. Et i. Iohan. 8. Qui facit peccatum ex diabolo est, quia ab initio diabolus peccat.

Est autem peccatum, quicquid est contrarium iusticiæ, quæ est ordo in mente diuina, quem & postea sua voce in Legge & Euangelio expressit: siue sit inobedientia originalis, siue actualis, propter quam & rea est persona iræ Dei, & damnatur æterna peccato.

si fiat remissio in hac vita propter Filium mediatorem. DAM-
NVS etiam furores Marcionis, Manichæorum, & similes pugna-
nt cum vero consensu Ecclesiæ Dei in hac tota quæstione.

DE PECCATO
ORIGINIS.

DE peccato originis perspicue etiam affirmamus, nos retinere
consensum veræ Ecclesiæ Dei, inde vsq; à primis Patribus, Pro-
phetis, Apollolis, & ab Apostolorum discipulis, vsq; ad Augustinum
& deinceps traditum: & expresse damnamus Pelagium, & omnes qui
similia deliramenta Pelagianorum in Ecclesiam sparserunt. Ac di-
cimus omnes homines post lapsum primorum parentum, qui nascun-
tur ex commixtione maris & feminae, nascentes secum asserre
peccatum originis, sicut Paulus inquit Roman. 5. Per vnum homi-
nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & Ephes.
2. Eramus natura filij iræ, sicut & ceteri.

Nunc nobis
displicet definitio vstata, dextre intellecta: Peccatum originis est
carentia iusticiæ debitæ inesse: quia iusticia originalis,
non tantum fuit acceptatio generis humani coram Deo, sed etiam
in ipsa natura hominum lux in mente, quæ firmiter assentiri verbo
Dei poterat: & conuersio voluntatis ad Deum, & obedientia cor-
dis congruens cum iudicio legis Dei, quæ menti insita erat. Ac suis-
set homo templum Dei, vt antea dictum est.

Hæc omnia
complexam esse iusticiam originis, potest ex hoc dicto intelligi: Ho-
mo conditus est ad imaginem & similitudinem Dei, quod interpre-
tatur Paulus, inquit: Induite nouum hominem, qui secundum
Deum creatus est in iusticia & sanctitate vera: vbi certe intelligit
sanctitatem veram, omnes virtutes fulgentes in natura nostra diuini-
tus, non arte ascitas, aut disciplina comparatas: vt nunc vmbra
virtutum qualescunq; sunt in hominibus ascitæ, quia tunc Deus ha-
bitans in homine rexisset eum. Cum autem consideratur, quid si-
gnificet iusticia originalis, deinde minus obscura est opposita pri-
uatio.

Est itaq; PECCATVM ORIGINIS, & propter
lapsum primorum parentum, & propter hanc deprauationem quæ
lapsum secuta est, nascentes reos esse iræ Dei, & dignos æterna dam-
natione, nisi fiat remissio propter mediatorem. Et hæc deprauatio
est, carere iam luce Dei, seu præsentia Dei, quæ in nobis fulsisset: &
est auersio voluntatis nostræ à Deo, & contumacia cordis repugnans
legi mentis, vt Paulus loquitur: & hominem non esse templum Dei,
sed miseram massam, sine Deo, & sine iusticia. Hæc defectus,
& hæc totam deprauationem, dicimus esse peccatum, non tantum

pœnam peccati, & rem indifferentem: sicut multi Sententiarij dicunt, hæc mala tantum pœnam esse, & rem indifferentem: & non peccatum: & extenuant malum originis, & fingunt poltea, homines posse legi Dei satisfacere, & propria legis impletione iustos esse.

VITANDÆ sunt in Ecclesia ambiguitates. Ideo exprimitur nominamus hæc mala deprauationem, quæ sæpe nominatur ab aliquis scriptoribus mala concupiscentia.

DISCERNI videntur appetitiones in natura conditas, à confusione ordinis, quæ per lapsum accessit, sicut Jerem. 17. dicitur: Præuam est cor hominis, & Paulus inquit, Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum. Hanc malam concupiscentiam dicimus esse peccatum: & affirmamus in totam doctrinam de peccato, sicut in Ecclesijs nostris proponitur declaratur, perpetuum esse veræ Ecclesiæ Dei consensum.

DE REMISSIONE PECCATORVM,
ET DE IUSTIFICATIONE.

DICTVM est supra, has controuersias pertinere ad explationem duorum articulorum Symboli: Credo remissionem peccatorum, & Credo Ecclesiam sanctam catholicam. Nec de rebus necessarijs, aut leuibus dicimus. Maxime necessarium est, in Ecclesia recte proponi doctrinam de peccato, & intelligi, quid sit peccatum, & conspici discrimen, inter iudicia politica & iudicium Dei.

CVM autem non recte ostendant aduersarij, quid sit peccatum, ut iam dictum est, confirmant malam securitatem in hominibus, & multas falsas opiniones. Postea etiam quid est tristitia, quæ hoc summum beneficium, remissionem peccatorum, & liberationem à morte æterna, vel obscurare, vel ignorare? Cumque nec discrimen inter Ecclesiam & alios homines, extincta luce de gratuita remissione peccatorum propter filium, & de hinc qua remissionem accipere oportet, nec consolatio alia sit, retrahens nos ex morte æterna, non inuocatio vera sine hac consolatione fieri possit: & Deus ipse non præcepit addiri Filium, & custodiri Euangelium, quod est mirandum decretum prolatum ex arcano consilio diuinitatis, cum ignoraretur esset omnibus creaturis: maxime necessarium est, veram de remissione doctrinam retineri incorruptam.

SED omnibus gratias inde vsque à primis patribus, sparsæ sunt præstigiæ à diabolis, & veram doctrinam de filio Dei, præsertim in hoc articulo: quas tantum subinde refutauit Deus, excitatis rursus bonis doctoribus, ne hæreticus interiret Ecclesia. Ostenderunt Adam, Seth, Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, & alij deinceps verum discrimen Ecclesiæ Dei, & aliorum hominum, & docuerunt Ecclesiæ traditam esse

missionem de filio Mediatore, & de remissione peccatorum : & hanc accipiendam esse gratis; propter Mediatorem. Et alligante inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecerat edita promissione de mediatore : & habuerunt externos ritus diuinitus traditos, qui erant signa promissionis, & nerui publicæ congregationis.

Hos ritus, omiſſa doctrina promiſſionum & fidei, magna pars multitudinis imitata eſt : & cum aſſingeret hanc perſuaſionem, homines his ritibus mereri remiſſionem peccatorum, cumulauit ritus, & paulatim proceſſit audacia, vt ſit, vt alij alia numina fingere.

Ita diſceſſerunt Echnici à vera Dei Eccleſia, & ab agnitione veri Dei, & promiſſione redemptoris. Idem accidit poſt Moysiſen. Inſtituta erant ceremoniæ hanc ipſam ob cauſam, vt eſſent commiſſiones de Mediatore : ſed multitudo oblita promiſſionis de Mediatore, de doctrina fidei, de gratuita remiſſione propter mediatorum, finxit remitti peccata propter ſacrificia, & ritus illos : & hac ſuperſtitione cumulauit ſacrificia, & oblita eſt Mediatoris, & fuit ſine vera conſolatione, & ſine vera inuocatione.

Idem accidit poſt Apoſtolos amiſſa luce Euangelij, in qua proponitur gratuita remiſſio, propter mediatorum accipienda fide : quaſita eſt remiſſio per exercitia monaſtica, per cœlibatum, per varias obſeruaciones, per oblationem in miſſa, per interceſſionem hominum mortuorum, & multæ monſtroſæ ſuperſtitiones excogitatae ſunt, vt hitoriæ totius Eccleſiæ poſt Apoſtolos oſtendunt.

Adverſus hos errores immenſa miſericordia Deus ſubinde vocem Euangelij reſtituit, ac vt in populo Iſraël ſubinde Prophetas excitauit, qui doctrinam repurgarent : ita in Eccleſia, poſt Apoſtolos, cum ſcripta Originica, & Pelagiana, & populi ſuperſtitio puritatem Euangelij corrumperent, tamen velut in caligine rurius accenſa eſt lux ab Auguſtino, & hunc ſecuti ſunt Proſper, Maximus, & alij, qui falſas opiniones in hoc articulo taxauerunt.

Postea natis monachis, cum rurius late vagaretur opinio, quæ fingit, homines mereri remiſſionem operibus, fuerunt tamen aliqui rectius ſentientes, etiamſi fundamento ſtipulas adderent : vt Hugo, Bernardus, Gilibertus, Guillelmus, Pariſienſis, Taulerus, Drandorſius, VVeſſelus, & alibi alij. Et nunc voce Lutheri, magis perſpicue reſtituta & illuſtrata eſt Euangelij doctrina, & monſtratus Agnus, ſicut Baptiſta inquit : Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui non credit, manet ira Dei ſuper eum.

Hanc ipſam vocem Euangelij incorruptam, ſonant & Eccleſiæ noſtræ : & reſpreſe diſcernimus diſciplinam ſeu iuſticiam, quam poteſt efficere homo non renatus, à iuſticia fidei, & nouitate, de qua concionatur Euangelium.

DICIMVS omnes homines disciplina coercendos esse: est illa iusticia, quam etiam non renati prestare debent, & vti possunt, quæ est obedientia in externis actionibus, iuxta omnia præcepta Dei, ad omnes homines pertinentia. **Q**uia Deus in fine post lapsum reliquit hanc libertatem, vt rationi & voluntati possint utique; obedire externa membra, in externis moribus: dis vel omittendis: vt Achilles potest gladium stringere, aut extendere in vaginam: Scipio potest coercere membra, ne attingant rursus sponsam, vt hæc suo loco recte & copiose declarantur.

Hanc disciplinam à Deo præceptam esse, & puniri eorum lationem præsentibus penis & æternis, in his qui non conuertuntur ad Deum, certissimum est: iuxta illa dicta, *Lex est posita iusticiæ, Qui gladium acceperit, gladio peribit: Item scortatores & alios teros iudicabit Deus. Item, Væ qui spoliast, quia spoliabentur.*

Et si autem omnes homines hac disciplina suos mores corrigant, & Deus seuerè imperia hanc disciplinam tueri iubet, & horribilibus penis declarat iram suam aduersus hanc externam contumaciam: tamen hæc externa disciplina etiam scibi est hostis, ma, nequaquam est impletio legis, nec meretur remissionem peccatorum, nec est iusticia illa, quæ coram Deo accepti sumus: ut illa fulgens in natura hominum, sicut fulsit iusticia nobis in creatione, aut sicut fulgebit noua iusticia in vita æterna. **S**icut ita hæc disciplina, est qualiscumque externa gubernatio, similis flammæ, quo tegunt nuditatem suam primi parentes post lapsum. Neque gis tollit peccatum, & naturæ corruptionem & mortem, quam turbant illæ frondes fici. **I**deo Paulus toties clamat, non tollit peccatum lege. Roman. 3. Ex operibus legis non iustificabitur caro coram eo. Et Roman, 8. Cum legi impossibile esset iustificari &c. Et Galat. 2. Si per legem iusticia est, frustra Christus est mortuus. Et ad Tit. 3. Non ex operibus iusticiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluauit nos.

Et contumelia est filii Dei fingere vlla nostra opera merita esse, seu precium remissionis peccatorum, & esse propitiationes pro peccato. Ideo Pharisæica illa delicia deliramenta clare damnamus, quæ fingunt disciplinam esse impletionem legis Dei: item mereri remissionem, seu de congruo, seu de condigno, vel esse iusticiam, quæ homines coram Deo sint accepti. **S**ed filius Dei Dominus noster **I**esus Christus, qui est imago æterni Patris, constitutus est mediator, propitiator, redemptor, iustificator & saluator. **H**is vnus obediens merito placatur ira Dei, vt Roma. 3. dicitur: quem posuit pro peccatis omnium, vt sanguine suo remissionem per fidem in sanguine eius. Et Hebræ. 10. Impossibile est sanguine taurosum tolli peccata: Ipse autem vnica pro peccatis

in hostiam, in perpetuum seder ad dexteram Dei, &c. **ETS** I
 am causas huius mirandi consilij, cur hoc modo redimendum fue-
 rit genus humanum, nondum in hac infirmitate cernimus: sed postea
 ascendere erunt in omni aeternitate, tamen hæc initia nunc discenda
 sunt.

CONSPICIUNT VR in hac victima, iusticia Dei, &
 ira aduersus peccatum, & immensa misericordia erga nos, & amor
 in filio erga genus humanum. Tanta est iusticie ferocitas, vt non sic
 sita reconciliatio, nisi poena persolueretur. Tanta est iræ magnitu-
 do, vt æternus Pater non sit placatus, nisi deprecatione & morte Fi-
 lij. Tanta misericordia, vt filius pro nobis datus sit. **TANTVS**
 amor in Filio erga nos, vt hanc veram & ingentem iram in se deriuau-
 erit. Harum maximarum & arcanarum rerum considerationem, in
 peccatoribus accendito tu **FILI DEI**, Spiritu tuo sancto, vt vere
 expauescamus agnitione iræ, & rursus vera consolatione, erigamur,
 & te in omni aeternitate celebremus.

VR autem beneficia huius Mediatoris nota essent generi hu-
 mano, & nobis applicarentur, edita est promissio statim initio post
 lapsum primorum parentum, & deinceps sæpius repetita, & voce Pro-
 phetarum declarata: sed clarissime recitata per ipsum Filium, &
 deinde per Apostolos: & institutum est ministerium docendi, & propa-
 gande promissionis, & condita Ecclesia, & subinde instaurata hæc
 ipsa voce de filio Dei propitiatore.

PER hoc ministerium
 semper fuit, est, & erit efficax filius Dei in credentibus, sicut Roma.
 a dicitur: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni creden-
 ti. Et instaurat ipse hoc ministerium, cum inquit: Sicut misit me
 Pater, ita & ego mitto vos: Ite prædicantes penitentiam & remis-
 sionem peccatorum in nomine meo.

VL r argui peccatum
 in toto genere humano, sicut inquit: Spiritus arguet mundum de pec-
 cato, quod non credunt in me. Et Roma. 1. Reuelatur ira Dei de
 celo, super omnia impietatem & iniusticiam hominum. Vult Deus
 agnoscere iram suam aduersus peccata omnia, & præcipue aduersus
 contumaciam filij, sicut & in Psalmo inquit: Osculamini filium, ne
 irascatur, & pereatis de via, &c. Vult nos vere expauescere agnitio-
 ne tenebrarum, & horrendæ prauitatis, & contumaciæ nostræ. Et
 quidem ipse Deus iræ suæ sensu corda opprimit, vt inquit Ezechias:
 Sicut Leo contriuit omnia ossa mea.

ET ad hoc iudicium
 non solum voce ministerij legis & Euangelij venit, sed etiam om-
 nes calamitates humanæ sunt, quasi vox legis, de ira Dei nos admo-
 nent, & omnes ad penitentiam inuitans. Cum autem hac voce ar-
 guente peccata, mens perterrefacta est, audiat promissionem Euan-
 gelij propriam de filio Dei, & statuatur sibi remitti peccata gratis pro-
 pter filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum propitiato-

rem,

rem, per misericordiam, non propter contritionem aut dilectionem nostram.

H A C fide cum erigitur, certum est donari remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticie propter ipsius Christi meritum, & Christum in nobis efficacem esse, ut ce Euangelij, & Spiritu suo sancto viuificare credentes, & ex morte nos liberare, & facere nos simul hæredes vitæ æternæ.

I T A inquit Paulus Roman. 3. Decernimus fide iustificari minem, sine operibus legis. Item: Iustificamur gratis ipsius gratia per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Et Act. 10. Huic omni pheta testimonium perhibent remissionem peccatorum accipientes: per nomen eius, qui credunt in eum. **S Y N T** autem in vocabula.

F I D E S significat non tantum historia notitia qualis & in Diabolis est, de quibus dicitur: Dæmones credunt, tremiscunt: sed significat amplecti omnes articulos fidei, & in his articulis, Credo remissionem peccatorum: Nec tantum aliquid eam credo, sed mihi quoque.

H A C fides simul est **F I D E S** acquiescens in mediatore, iuxta illud: Iustificari fide, pacem habemus. Ita loquitur Paulus de fide, quæ assentiens omnibus articulis fidei, promissionem intuetur & amplectitur: copulat enim fidei promissionem. Rom. 4. Ideo ex fide, ut sit firma promissio. In declaratione vocabuli iustificari, vltimate dicitur: Iustificari significat, ex iniusto iustum fieri: quod recte intellectum hic quoque dicitur. Ex iniusto, id est, reo & inobediente, & non habente Christum, fieri iustum, id est, absolutum à reatu, propter filium Dei apprehendente fide ipsam Christum, qui est iusticia nostra, ut dicit Hieremias & Paulus: quia eius iusticia nobis imputatur, & propter eum iusti reputamur, & quia dato Spiritu suo sancto nos viuificat & regenerat, sicut & r. Iohannis 5. dicitur: Hæc est vita in Filio eius. **Q U I** habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

Q U A N Q U A M autem simul incoatur non tamen non dicimus personam iustam esse in hac vita propter nostras qualitates, sed propter ipsum mediatorem passum, resuscitatum, & gloriantem, deprecantem pro nobis, nos obumbrantem & viuificantem.

E T quanquam sunt incoatæ virtutes, tamen adhuc sunt imperfectæ, & hærent in nobis reliquiæ peccati. Ideo tenenda est hæc consolatio placere personam propter filium Dei, imputata nobis ipsius iusticia, sicut Rom. 4. dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam. Item: Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. **I T A Q U E** & correlata intelligenda est hæc oratio, Fide iustificamur, hoc est, fiducia in ipso iustificamur, non propter nostram qualitatem, sed quia ipse est

phitor, in quo cor acquiescit, fiducia promissæ misericordie propter eum, quam fiduciam ipse Spiritu suo sancto exuscitat, sicut inquit Paulus: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba pater.

Hic & de particula exclusiua dicendum est, Toties repetit Paulus vocabulum Gratis, qua voce certissimum est exclusi conditionem meritorum nostrorum. Ideo in Ecclesijs nostris dicimus: Sola fide iustificamur, quod sic intelligimus & declaramus: Gratis propter solum mediatorem, non propter nostram contritionem seu alia nostra merita donamur remissione peccatorum & reconciliatione.

Et si enim contritio antecedit consolationem, & dilectio Dei, & alia virtutes multæ cum fide, seu hac fiducia simul acceduntur: tamen hæc virtutes non sunt causa seu meritum remissionis peccatorum, nec propter eas persona placet, iuxta illud: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: sed habet remissionem, & placet persona certo propter Mediatorem, quem fide apprehendi oportet: ut ad Ephe. cap. 3. dicitur: Per quem audemus accedere in fiduciam, quæ est per fidem in eum.

Hæc tota doctrina fit illustrior in vera confessione & quotidiana inuocatione piorum. Cum respiciemus agnitione iræ Dei, hæc vna est firma consolatio, confugere ad filium Dei, qui inquit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Item: Gratia exuberat supra peccatum.

In his doloribus, si doceas hominem, dubitandum esse de remissione peccatorum, vincet dolor, & sequentur tristissimæ sententia aduersus Deum, & desperatio, & mors æterna. Sed si doceas, fide vincendam esse dubitationem, intelliget iam vocabulo fidei, non tantum significari noticiam historiarum, intelliget fiduciam nisi solum mediatorem, intelliget quid dicatur his verbis, Gratis propter mediatorem, sola fide accipiter remissio, & placet persona.

Hæc lecti omnibus temporibus aliquos erudijt, ut hæc veras consolationes aliquo modo intelligerent. Etsi enim Origenes & multi scriptores & sententiarij aliud genus doctrinæ insincerum pepererunt: tamen in Augustino & alijs quibusdam, leguntur dicta, quæ ostendunt, eos ex his veris fontibus etiam hausisse consolationes.

Quia autem interdum improprie loquuntur, aut dissimilia dicunt, quia in loquendo negligentes fuerunt: tamen quæ fuerit eorum perpetua sententia, si dextre iudicare volumus, animaduerti potest. Augustin. in Psalmo 31. inquit: Qui sunt beati? Non illi, in quibus non inueniet peccatum? nam in omnibus inuenit. Omnes enim peccauerunt, & carent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet ut non sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic commendauit: Credidit Abraham Deo, & imputa-

imputatum est ei ad iusticiam. Hic certe Augustinus fide intelligit fiduciam, quæ accipit remissionem peccatorum: & dicitur in Genesi & in Paulo profus intelligit, sicut nos enarramus. Alibi spiritu & litera inquit: Ex lege timemus Deum, fide confugimus in misericordiam. BERNARDVS in concione de Annuntiatione. Necessè est primum omnium credere, quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiã Dei, Sed adde, vt credas, quod quod per ipsam peccata tibi donatur. Hoc est testimoniũ quod perbet Spiritus sanctus in corde tuo, dicẽs, Dimissa sunt tibi peccata. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominem per fidem hoc dicto perspicue & proprie citatur sententia Ecclesiasticum 10. rum, & extant similia testimonia apud hunc scriptorem.

LIVS etiam propriissime recitat nostram sententiam in concione Humilitate. his verbis: Qui gloriatur, in Domino gloriatur, id est quod Christus nobis factus sit sapientiã à Deo, iusticiã, & sanctificatione, & redemptio, sicut scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hæc est enim perfecta & integra gloriatio in Deo, quoniam propter iusticiam suam quisquam effertur, sed agnoscit sese indignum vera iusticiã, fide autem sola in Christum iustificari. Cuiusmodi ex his quæ dicta sunt, manifestum sit, quid significet vocabulum in hac propositione, Fide iustificamur. Hinc intelligi potest, penitentiam se errare monachos & alios, qui iubent conuersos ad Deum ducunt, an placeant Deo. Hunc vulgarem errorem de dubitatione manifeste refutant hæc dicta: Iustificati fide pacem habemus. Id est: Ideo etiam vt sit firma promissio. Donec enim excruciamur dubitatione, non fugiunt Deum, non acquiescunt in Deo, non invocant. Et promissio fit eis inanis sonitus, quia non assentiuntur ei. POSTERUM

Dei mandatum est æternum & immortum, vt credamus filio Dei. Iuxta hoc dictum: Spiritus arguet mundum de peccato, quod non credunt in me. Item 1. Iohan. 5. Qui non credit Deo, accusat eum mendacij.

EST autem insulsa cauillatio, quod dicunt, dubitandum esse propter nostram indignitatem, non propter misericordiam. Ideo enim edita est promissio, ideo filius Dei mediator constitutus est, quia nos indigni sumus: & vt Pater propter ipsum passum, & precantem, & deprecantem pro nobis, ac vestientem nos sua misericordia certo sit propitius huic miseræ massæ, indignæ, & plenè indignæ iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo Iesu ambulat.

ABSURDUM est etiam, quod dicunt, nostram indignitatis causa dubitandum esse non enim dubitandum est an credat indignitas, sed veris gemitibus fateamur nos indignos esse, & opponamus promissionem, cui assentiri, mandatum Dei est.

NEC recte accommodatur ad hanc dubitationem sententia

desistere: Nescit homo an amore vel odio dignus sit. Amentia est
 agere Salomonem hoc velle, nec iustos, nec iniustos debere statuere,
 ut placeant aut displiceant Deo, cum certissimum sit, per seuerantes
 in sceleribus contra conscientiam, displicere Deo. **S**ed abdu-

ctinos Salomon à spectaculis externis ad verbum Dei, quasi dicat:
 Ex rebus secundis non statuas te placere Deo, nec propter res aduer-
 sas displicere. Non ideo placet Alexander, quia vincit, & magno im-
 perio potitur. Iob in calamitate, Dauid in exilio, non ideo statuunt
 se abiectos esse à Deo, quia sunt ærumnosi. Non ex his euentibus seu
 externis spectaculis iudicent, sed ex verbo Dei. Etiam in medijs cala-
 mitate offertur consolatio, Ezech. 18. Vivo ego, nolo mortem pecca-
 toris, &c. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium vnigenitum dederit,
 vt omnis qui credit in eum, non pereat, &c. Iohan. 3. Deniq; error
 de dubitatione prorsus Ethnica imaginatio est, ac Euangelium abo-
 let, & in conuersione veram consolationem ijs, qui iram Dei senti-
 unt, adimit.

Docendi sunt potius homines, hanc certo vó-
 cem Euangelij esse, vt filio Dei credamus, ac statuamus gratiam ex-
 liberare supra peccatum, ideoq; repugnemus dubitationi, & eluste-
 mur, & fide eam vincamus, vt accedere ad Deum, inuocare eum, &
 gratias agere possimus. Hi summi cultus horribiliter impediuntur,
 quantocunq; animi concutiuntur fluctibus dubitationum, vt
 experientia ostendit. Hinc perspicuum est, quare decretum Triden-
 tinae Synodi, quod confirmat errorem de dubitatione, taxari necesse
 sit.

Ex his omnibus etiam intelligi potest, iuste reprehendi
 Synodothen corum, qui sic interpretantur Paulum: Fide iustifica-
 mur, scilicet, formata dilectione, vt ipsi loquuntur. Nam vocabulum
 fidei intelligunt tantum de noticia, & cogitant hanc esse sententiam;
 fide iustificamur, id est, præparamur ad iusticiam, id est, ad cete-
 ras virtutes, quæ sunt obedientia & impletio legis. Ita tantum hoc
 dicunt: Hominem esse iustum propter proprias virtutes, Deinde iu-
 bent dubitare, an sit ornatus illis habitibus, de quibus loquuntur.

Ostendimus autem supra, fide significari fiduciam acqui-
 escentem in filio Dei propitiatore, propter quem recipimur & place-
 mus, non propter nostras virtutes, aut legis impletionem. Cum autem
 in hac ipsa consolatione, fiducia, qua acquiescimus in filio Dei, vere
 sit motus accensus à Spiritu sancto, quo viuificatur cor, & liberatur
 ex æterna morte, dicitur hæc conuersio, regeneratio, Iohan. 3. Nisi
 quis renatus fuerit ex aqua & spiritu.

Et sic homo iam vere
 domicilium Dei, qui est in eo efficax, vt Iohan. 14. dicitur: Si quis
 diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, &
 veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Filius $\lambda\omicron\gamma\textcircled{C}$;
 hæc Euangelij dicit consolationem in corde credentis, & ostendit

Patri

Patris misericordiam, & Pater per Filium effundit Spiritum sanctum in cor credentis, qui læticiam & inuocationem, & alios motus accipit, qualis ipse est. Ideo dicitur Galat. 3. Ut promissionem spiritus accipiamus per fidem.

NON igitur loquimur de otiosa uocia: & errant imperiti, qui existimant remissionem peccatorum contingere otiosis, sine aliquo motu animi, sine certamine, & sine consolatione in ueris doloribus, in ea ætate, quæ iam intellegit uocem doctrinæ potest, iuxta illud Rom. 10. Fides ex auditu est: sed uerbum Dei. Et quia conscientijs in penitentiâ consolationem proponimus, non addimus hic quæstiones de prædestinatione seu de electione: sed deducimus omnes lectores ad uerbum Dei: iubemus ut uoluntatem Dei ex uerbo ipsius discant, sicut æterniter expressa uoce præcipit Matth. 17. Hunc audite Non quaratis speculationes.

CERTISSIMUM est, prædicationem penitentiae ad omnes homines pertinere, & accusare omnes homines. Ita & promissio uniuersalis est, & omnibus offert remissionem peccatorum, iuxta illa dicta uniuersalia Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item Iohan. 1. Omnis qui credit in eum, non pereat. Rom. 10. Omnis qui credit in eum, non confundetur. Item, Dominus omnium, diues in omnia, inuocant eum. Rom. 11. Conclufit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur.

IN hanc uniuersalem promissionem, singuli se includant, & non indulgeant dissidentiae, sed iudicentur assentiantur uerbo Dei, & obsequantur Spiritui sancto, & inueniant, sicut dictum est Lucæ 11. Quanto magis dabit Spiritus sanctus petentibus?

DE LIBERO ARBITRIO.

IAM hic nota sit etiam doctrina de libero arbitrio. Semper in ecclesia homines recte eruditi, distinxerunt disciplinam & uoluntatem spiritus, quæ est initium uitæ æternæ: & docuerunt, in libertatem uoluntatis talem esse, ad regendos externos motus membrorum, quæ etiam non renati utrunque disciplinam, quæ est obediencia iuxta legem, præstare possint.

SED homo non potest se liberare à peccato & morte æterna uiribus naturalibus: sed hæc liberatio & conuersio hominis ad Deum, & uoluntas spiritualis, fit per filium Dei uiuificantem nos Spiritu suo sancto dictum est Roma. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et uoluntas, accepto Spiritu sancto, iam non est otiosa.

AC Deo gratias agimus pro hoc immenso beneficio, quod nobis propter filium, & per eum, dat Spiritum sanctum, & non

interit : & damnamus Pelagianos & Manichæos , vt hæc suo loco
propius explicamus.

DE NOVA OBOEDIENTIA.

TOTUM beneficium filij Dei considerandum est , Ita enim vult
peccatum & mortem tollere , & nos ex regno Diaboli eripere , vt
proflus abolito peccato & deleta morte , restituat in nobis æternam
vitam , in qua Deus nobis communicet sapientiam , iusticiam , & læ-
ticiam suam , & in qua sit Deus omnia in omnibus . Hoc sum-
mam beneficium incoat in hac misera massa , in hac vita , sicut scri-
ptum est 2. Corinth. 5. Superinduemur , si tamen non nudi reperie-
mur . Item Matth. 10. Qui perseuerauerit vsq; in finem , hic saluus
erit . Itaq; cum accipimus remissionem peccatorum , & reconciliati
sumus , & obsignati Spiritu sancto , hæc bona effundere horrendus
factor est : sicut describuntur effundentes , in parabola de domo munda-
ta : Et in 2. Epistola Petri 2. dicitur : Si hi qui effugerunt contami-
nationes mundi , per agnitionem Domini & Saluatoris IESU Chri-
sti , his rursus impliciti succumbunt , sicut eis postrema deteriora
prioribus .

EFFUNDUNTUR autem hæc bona , si quis non
retinet fundamentum , id est , articulos fidei , siue sciens , siue deceptus ,
impia dogmata seu idola recipit . Item , si quis alioqui contra consci-
entiam ruit . Hæ regulæ sæpe repetitæ sunt , vt Galat. 5. Qui talia fa-
ciunt , regnum Dei non possidebunt . Necessaria est igitur cura vitan-
di tales lapsus .

HÆC manifesta necessitas , proposita summa
pœna , videlicet amissione vitæ æternæ , si quos non mouet ad bene
operandum , hi sunt iam ex his , de quibus dicitur 1. Iohan. 3. Qui
facit peccatum ex Diabolo est . Item , Si quis Spiritum Christi non
habet , hic non est eius . Et sunt necessitatis causæ plures . Debitum ,
id est , ordo immutabilis , vt creaturæ Deo obtemperent , Ideo Paulus
inquit Roman. 8. Debitores estis . Item , ne Spiritus sanctus & fides
excusentur , accedat & cura vitandi pœnas præsentis . Quia certissi-
mum est , plurimos etiam electorum lapsus , horribiliter puniri in
hoc vita , vt inquit Ecclesia apud Micheam 7. cap. Iram Domini por-
tabo , quia peccaui ei .

ET omnium temporum historiæ hor-
renda exempla pœnarum continent : vt David , Salomon , Manassés ,
Iosias , Nabuchodonosor , & alij innumerabiles duriter castigati sunt .
Qua in re hoc tristissimum est , quod in ipsis pœnis multa noua pec-
cata cumulantur : vt in seditione mota contra Dauidem , in dilace-
ratione regni propter delictum Salomonis . Et de necessitate bene
operandi , inquit Dominus Matth. 5. Nisi abundauerit iusticia ve-
stra plus quam Phariseorum , non intrabitis in regnum cælorum .

5 Confide-

Considerata autem necessitate, quæ multiplex est, sequuntur hæc questiones: Quæ opera sint faciendæ: quomodo fieri possint: quomodo placeant Deo: quæ habeant præmia: quod sit discrimen peccatorum, quæ excutiant Spiritum sanctum, & quæ non excutiant.

QVÆ OPERA SINT
FACIENDA.

Vult Deus & fidem & opera regi suo verbo. Ideo tenet hæc norma de bonis operibus, interioribus & exterioribus, quæ istis præceptis Dei continentur, quæ ad nos pertinent, sicut Ecclesiasticus dicitur: In præceptis meis ambulate. Et hæc opera interiora & exteriora sunt cultus Dei, cum sunt in fide, & referuntur ad hanc finem, ut Deus hac oboedientia celebretur.

Dicitur est supra, Externam oboedientiam seu disciplinam præstare posse non renatos: ut honeste viuit Cicero, & bene meretur de toto genere humano laboribus gubernationis: Sed mens plena est dubitationum de prouidentia, nec nouit, nec alloquitur verum Deum in uocatione, nec nouit promissiones, & semper dubitat, an exultatur, præsertim in calamitatibus: in quibus etiam Deo irascitur, & gemit iniuste se affligi, cum fuerit ciuis honestus, & vilis Reipublicæ. Tales tenebræ in mente sunt magna peccata, quæ ratio sine luce diuina non satis iudicare potest.

Oportet igitur in renatis etiam internam oboedientiam inchoari, veram Dei agnitionem, timorem Dei, dolorem in peccatis, fiduciam misericordiam propter filium Dei promissæ, satisfactionem, spem, dilectionem, lætitiã in Deo, & alias virtutes, quæ oportet eas referre ad debitum finem, scilicet ut Deo præstentur oboedientia. Hi veri cultus non possunt præstari sine luce Euangelij, & sine fide: quos aduersarij, qui videri volunt eximij præcones bonorum operum, nec intelligunt, nec flagitant, cum omittunt doctrinam de fide, quæ est fiducia misericordiam, acquiescens in filio Dei, quæ est præcipuum opus & summus cultus Dei.

De operibus non mandatis à Deo infra dicemus. Et regula tenenda est Matthæi 23. Frustra colunt me mandatis hominum. Sæpe autem in Ecclesiasticis accidit, ut maiori cura seruentur humani ritus, quam præcepta Dei: imo ut autoritas Pharisæarum & iniustarum traditionum anteceditur mandatis diuinis, ut multis sæculis, propter iniustitiam & impietatem legem de cœlibatu, præceptum Dei de vera castitate, horribiliter excutiatum est. Considerandum est igitur discrimen legis, de quo supra infra dicemus.

QUOMODO POSSINT FIERI

BONA OPERA.

MAGNA est infirmitas hominum : & diabolus est acerrimus hostis, qui odio Dei grassatur in humanum genus, ac præsertim Ecclesiam. DE I conatur dissipare, quantum potest, ut scriptum est à Petro 1. Pet. 5. Vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circumit, quærens quem deuoret. Ideo quanquam exterram disciplinam homines naturalibus viribus utcumq; præstare possunt, tamen sæpe vincuntur hac communi infirmitate. Sæpe etiam diabolus non feros homines impellit in terra scelera : ut decepit Euan, impulit fratres Ioseph, Dauidem, & alios innumerabiles. Quæ igitur potest esse diligentia vel circumspectio, par altissimi hosti?

HIC teneamus dulcissimam consolationem : Apparuit filius Dei, ut destruat opera diaboli, 1. Iohan. 3. Custos est filius Dei Ecclesie sue, sicut inquit Iohan. 10. Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ipse protegit nos, & simul Spiritu suo sancto confirmat mentes in veris sententijs : & ut incoat æternam vitam, ita & motus bonos, fidem, dilectionem Dei, veram inuocationem, spem, castitatem, & alias virtutes in cordibus accendit.

NE QUAMUS sumus Pelagiani, sed reuerenter gratias agimus Deo æterno, Patri Domini nostri IESU Christi, & Filio eius IESU Christo, & Spiritui sancto, cum pro toto beneficio restitutæ salutis hominum, tum vero pro hoc ipso beneficio, quod in Ecclesia habitat filius Dei, & eam sua dextra contra furores diabolorum & hominum protegit, & depellit à nobis diabolos, & in hac tanta infirmitate nostra nos sustentat, & verbo accendit in mentibus agnitionem Dei, & confirmat ac regit corda Spiritu suo sancto.

HÆC beneficia nobis præstari certo scimus, sicut dulcissime dictum est apud Zachariam cap. 12. Effundam super Domum Dauid, & habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ & precum. Nominat spiritum gratiæ, quia in hac consolatione testificatur filius Dei, ob signans nos Spiritu sancto, quod sumus in gratia, & quod liberemur ex doloribus inferorum. Deinde nominat spiritum precum, quia cum agnouimus remissionem peccatorum, iam non fugimus Deum, non fremimus aduersus Deum, sed accedimus ad eum vera fide & spe, petimus & expectamus ab eo auxilium, diligimus eum, & nos ei subijcimus : ita fit incoatio obedienciæ.

EODEM modo inquit Dominus Iohan. 14. Ego rogabo Patrem, & alium paraletum dabit vobis, spiritum veritatis. Accendit Spiritus sanctus lucem veritatis in mentibus, & novos motus in cordibus, congruentes cum lege Dei. Hoc tantum donum agnoscamus, & grati retinere studeamus, & assidue

nos in tantis vitæ periculis iuvari petamus. Nec est otiosa voluntas
accepto Spiritu sancto.

QVOMODO PLACEAT
NOVA OBEDIENTIA.

PHARISAEVS apud Lucam cap. 18. admiratur sese, & se
placet, fascinatus hac persuasione, quod legi satisfaciatur, & pro
hanc qualemcumq; disciplinam Deo placeat, Tales sunt multi in
nere humano, securi propter qualemcumq; umbram disciplinae.

SED horum arrogantiam saepe accusat vox diuina, vt
Dominus Lucæ 13. Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter pe
bitis. Et apud Iohannem, 1. Iohan. 1. Si dixerimus quod peccata
non habeamus, mendaces sumus. Ideo inanis est imaginatio, super
ritium obedientiam Deo placere sua dignitate, & esse meritum
digni, vt loquuntur, & iusticiam coram Deo, quæ sit meritum
æternæ.

POSTEA tamen addunt, semper dubitandum est
an placeat obedientia: quia manifestum est, in singulis multis for
dium esse, multa peccata ignorantia & omissionis, multos vero
non paruos.

HIC necesse est recte erudiri conscientiam
vtraq; re, de infirmitate nostra, & de consolatione. Necesse est in
natis esse iusticiam bonæ conscientia, & incoactam obedientiam,
dictum est. Et tamen in hac vita, in nostra natura, in anima, & in
corde, adhuc valde multum est fordidum, quas illi magis cernunt & de
plorant, qui plus lucis habent, vt Prophetæ & Apostoli, vt notat
Pauli querela Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, quæ
pugnat legi mentis meæ, & me captiuum facit legi peccati.

MAGNA adhuc in singulis caligo est, multiplex ignorantia,
& multa tristissima dubitationes, errores in consilijs, orti ex diffi
dencia, ex falsis opinionibus, & inani spe, multæ vitiosæ flamme con
piditatum, multæ neglectiones officij, fremitus & indignationes ad
uersus Deum in pœnis. Deniq; stupor & insania est, nolle scire vo
luntatem & dilectionem Dei multo frigidiorum esse quam esse debent.

HÆ confessiones repetita sunt in Prophetarum & Apostolo
rum concionibus. Psal. 143. Non intres in iudicium cum seruo tuo,
quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in 1. Iohan.
1. Si dicimus quod peccatum non habeamus, nos ipsos seducimus, &
veritas non est in nobis. Hæ confessio necessaria est, & arrogantia
taxanda.

REPREENHENDVS est etiam error aduocato
riorum, qui fingunt, homines in hac vita mortali, legi Dei satisfacere
re posse. Item, qui dicunt, Malum concupiscentia nobiscum rati
non esse peccatum, nec malum pugnantem cum lege seu voluntate Dei.

His errores manifeste refutat Paulus Roma. 7. & 8. Postea etiam consolatio addenda est.

PRIMUM statuat renatus, se reconciliatum esse Deo, sola fide, id est, fiducia Mediatoris, & personam merito reputari iustam propter filium Dei Mediatorem, gratis propter ipsius meritum.

SECUNDO, confiteatur vero dolore, adhuc se renato multa peccata & magnas sordes esse, dignas ira Dei.

TERTIO, Et tamen sciat oportere incoari obœdientiam & iustitiam bonæ conscientia: & hanc, quanquam procul abest à perfectione legis, tamen in reconciliatis Deo placere propter Mediatorem deprecantem pro nobis, & suo merito regentem nostras ingratas & inenarrabiles misérias. Ita propter eum & persona recipitur, & postea placent opera, & in utroque fides luceat. Ideo Petrus inquit 1. Petri 2. Offerre hostias spirituales acceptas Deo per **IESUM** Christum. Hæc consolatio proposita est in capite 8. ad Roma. Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo Iesu ambulant. Et Roma. 6. Non estis sub lege, sed sub gratia.

IN hoc ipsum quæritur, an placeat obœdientia, cum legi non satisfaciat. Respondet Paulus: Placere, quia non sumus sub lege, id est, damnati lege: sed sub gratia, id est, reconciliati seu recepti in gratiam. Roma. 8. Quis condemnabit? Christus pro nobis mortuus est, & resurrexit, qui est ad dextram Dei, & pro nobis interpellat, id est, Placent sancti propter filium, qui & obtulit pro nobis suam obœdientiam, & pro nobis interpellat.

HÆC dicta opponenda sunt dubitationi, ne fides & innocatio extinguantur. Nam dubitatio languescit inuocationem.

POSTQUAM igitur scimus, & necessariam esse novam obœdientiam, & auxilium nobis certo donari, & placere hanc, quanquam mortuam & mendicam obœdientiam, agnoscamus immensam Dei misericordiam, & pro ea gratias agamus, & sit maior cura regendi omnes actiones, quia scimus & iuuari nos, & Deo hanc obœdientiam propter filium placere. Et semper in conspectu sit hæc necessitas: Si estimantur beneficia Dei, iustificatio & regeneratio, amitti vitam æternam, iuxta illud 2. Cor. 5. Superinduemur, si tamen non nudi reperiemur. Et Rom. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ac semper in iustificatione simul sit incoatio nouitatis.

LATERO pendens in cruce, habet bona opera, interiora & exteriora, dolet se peccasse, & fatetur se iuste puniri. Deinde & fide agnoscit Saluatorem, & petit ab eo salutem, ideoque audit expressam absolutionem, & concionem de vita æterna, & promissionem, & acquiescit in hac voce Messia, & se Deo subijcit, & non impatienter sicut supplicium, sed latatur agnitione Messia, & spe vitæ æternæ, & Deo gratias agit: præterea ut extet signum confessionis, refutat maledicentem Christo.

HÆC in eo sunt, quia hic ipse Messias socius supplicij, pro
bo mentem eius docet, & in ea ipsa consolatione λόγος in illis
caus est, & per eum æternus Pater effundit Spiritum sanctum in
huius auditoris, ut accendat læticiam in eo, dilectionem, innocen-
tiam, spem vitæ æternæ, & alias virtutes.

DE PRÆMIIS.

PAULVS inquit Roma. 6. Donum Dei est vitæ æterna per
filium IESVM Dominum nostrum: & reconciliati seu iustifica-
simul sunt coheredes filij Dei propter ipsum, non propter propria
merita.

FIDES accipiens remissionem peccatorum &
iustificationem, & spes vitæ æternæ, nituntur filio Dei Mediatore
expresse dictum est Iohan. 6. Hæc est voluntas Patris, ut omnis
dens in filium, habeat vitam æternam. Et Roma. 5. Iustificati
pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum IESVM Chri-
stum, per quem & accessum habemus fide in gratiam hanc, in qua
stamus, & gloriamur spe vitæ æternæ.

CONVINGIT IESUM
DEM & SPEREM, & affirmat utranq; nisi Mediatore, & manifestum
est, spem non debere niti nostris operibus, quia dictum est Psal. 144.
Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens: sed ut propter
filium filium Dei agentes pœnitentiam reputantur iusti fide, & propter
eum, & per eum vivificantur: ita propter eum, & non propter
merita, donatur vitæ æterna: sicut latro in cruce audit hanc promissio-
nem, Hodie eris mecum in paradiso. Lucæ 23.

NEC somnandum est, filium Dei tantum præparatorem
vitam æternam nobis meruisse, aut dare, & nos postea nostris operi-
bus mereri vitam æternam: sed sit in conspectu dictum dulcissimum
Hoseæ 13. Omors ero mors tua, & pestis tua o inferne. Propter
um Dei, & per eum liberamur à morte æterna, & transferimur in vi-
tam æternam, sicut ipse inquit, Ego vitam æternam do eis. Et
Iohan. 5. Qui habet filium, habet vitam. Ac sit spes certa & firma
sicut Petrus inquit 1. Petr. 1. Perfekte sperate, id est, non dubia
nitione, sed firma spe expectate vitam æternam, videlicet propter Me-
diatorem. Et recte Augustinus inquit in libro Meditationum, Tri-
tius fiducia certitudo est in sanguine Christi. Utrunq; certissimum
sit, agentem pœnitentiam propter filium Dei gratis fide accipere
remissionem peccatorum, & iustificationem, & hunc esse hæreditatem
vitæ æternæ, sicut Paulus inquit Roma. 8. Quicumq; Spiritu
aguntur, hi sunt filij Dei: Si autem filij hæredes Dei, &c. Et tunc
simul verum est, eos qui effundunt Spiritum sanctum, deficientes
fide, aut ruentes contra conscientiam, nec redeunt ad Deum per pe-
nitentiam.

mentiam, non esse hæredes, sicut dicitur ad Galat. 5. Qui talia gerunt, regnum Dei non possidebunt. Et 1. Timoth. 1. Milita bonam mentem, habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam reprobos, circa fidem naufragium fecerunt. Et Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

C A E T E R V M, etsi vita æterna datur propter filium Dei renatis, tamen simul etiam est merces bonorum operum, sicut dicitur Matth. 5. Merces vestra copiosa est in caelis. Vt patrimonium est merces laborum filij, etiam si propter aliam causam filio attribuitur.

P R A E T E R E A addidit Deus bonis operibus suas quasdam promissiones, quare & pro bonis operibus sanctorum, tribuit Deus etiam in hac vita multa spiritualia & corporalia bona, alias aliter, ut ipsi sua inenarrabili sapientia placet. 1. Timoth. 4. Pietas habet promissiones præsentis & futuræ vitæ. Marti 10. Recipient centuplum in hac vita, sed cum tribulatione, & post hæc vitam, vitam æternam. Matth. 10. Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, non perdet mercedem. Luc. 6. Date, & dabitur vobis. Exod. 20. Honora patrem & matrem, ut sis longævus supra terram. Esai. 33. Panis ei dabitur, aquæ eius erunt cæta: Regem in decore videbunt, id est, pro obædienria & bonis operibus, Deus dat tranquillam politiam, honestam & placidam gubernationem, &c. Esaiæ 58. Frange esurienti panem tuum, & eris sicut hortus irriguus, &c.

E T notum est exemplum viduæ Sareptanæ, 3. Reg. 17. Et Psaltes dicit, Psalm. 112. Opes & diuitiæ in domo eius. Quia enim in hac mortali & ærumnosa vita Deus Ecclesiam colligit, & vult eam esse honestam congregationem: præbet ei aliqua hospitalia mediocria, præbet nidos pijs familijs, puerperis, educationi puerorum, propagationi doctrinæ, deniq; vult conservare generis humani societatem, æconomias & politias: & quidem ideo, ut colligi Ecclesia possit.

Q U A R E propter sanctorum preces, & propter eorum diligentiam, & propter communem necessitatem, tribuit aliquando gubernationem minus turbulentam, pacem, fecunditatem agrorum, & alia bona: ut propter Ioseph, Naaman, Danielem, regna illa feliciora erant. Et Ieremias cap. 19. præcipit, ut exules in Babilione petant hospitio pacem, & salutarem gubernationem. Sicut etiam sæpe propter Ecclesiæ delicta cumulantur pœnæ: ut in pœna tribus Benjamin, Davidis, & alijs conspicitur. Vult autem Deus intelligi hæc beneficia corpori necessaria, & sciri vult ea diuinitus tribui. Vult in eis petendis exerceri fidem, ut suo loco copiosius dicimus. Nunc ideo hæc pauca addidimus, ut in hac confessione etiam extet testimonium in nostris Ecclesijs, doctrinam de bonis operibus veram & necessariam fideliter proponi.

CVM dictum sit, in renatis manere peccata, necesse est tradi discrimen. Nam ex dicto Luc. 11. Vadit & assumit septem alio- ritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, &c. & ex similibus alijs manifestum est, aliquos renatos contristare & excutere Spiritum sanctum, & rursus abijci à Deo, ac fieri reos iræ Dei, & æternarum pœnarum. Et Ezech. 23. scriptum est: Cum recesserit iustus à iusticia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea: & cum recesserit impius ab impietate sua, & fecerit iudicium & iusticiam, viuet in ea.

Necessè est igitur discerni peccata, quæ in sanctis in huius mortali vita manent, nec excutunt Spiritum sanctum, ab alijs peccatis, propter quæ homo rursus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum. Et Paulus Rom. 5. discernit peccatum regnans & non regnans. Et alibi inquit Roma. 8. Si secundum carnem viuetis, morietis: si autem actiones carnis spiritu mortificabit, viuetis.

TRADITVM regulam in epistola ad Timotheum, 1. Tim. 1. Milita bonam conscientiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Cum igitur homo non retinet fidem, sed aliquam fundamenti partem, id est, aliquam articulum fidei, siue sciens, siue errore amittit, aut idola approbat, ut multi qui falsis dogmatibus decipiuntur, aut non sustentant consolationem fidei, sed superantur dubitatione aut desperatione, aut violant vllum præceptum Dei contra conscientiam, effundunt Spiritum sanctum, & rursus fiunt rei iræ Dei & pœnæ æternæ: & nisi hoc conuersio, tales morientes abijciuntur in æternas pœnas.

Dixit his inquit Paulus Roma. 8. Si secundum carnem viuetis, morietis. Et 1. Corinth. 6. Nec scortatores, nec adulteri, nec idololatri, &c. possidebunt regnum Dei. Et iuramentum Ezech. 18. clare dicit: Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. In iuramento partes duæ copulatæ sunt, conuersio & vita. Postulat Deus, & quidem iuramento, conuersionem. Quare non placent ei retinentes propositum peccandi.

COMPLECTVM autem in hoc numero & peccata omissionis affectatæ, id est, affectatam negligentiam in officio, quæ pugnat cum dicto: Hoc requiritur, vt fideles simus: & ignorantiam affectatam, qualis est Pharisæica, & infinitæ multitudinis, quæ veram Ecclesiæ doctrinam non studet inquirere, & ignara retinet idola, aut etiam scuritiam adhibet in defensione idolorum. **D**ICTVM est de lapsibus, quibus excutitur Spiritus sanctus. Alia sunt peccata in renatis, retinentibus fidem & bonam conscientiam, quæ non sunt corruptelæ fundamenti.

omni delicta contra conscientiam, sed sunt reliquæ peccati originis, caligo, dubitationes, carnalis securitas, errantes flammæ vitiosorum affectuum, & omissiones, vel ignorantia non affectata.

Hæc mala extenuant quidam, & nominant deformitates præter legem Dei. Sed hæc cæcitas valde reprehendenda est, & magis considerandum: magnitudo mali in hac tota immundicie, quæ est contraria legi & voluntati Dei: & rursus magnitudo misericordie & beneficij filij Dei, regentis hæc tristitia & magna vulnera in hac misera natura.

Ivbr autem Paulus his malis repugnare spiritu, id est, Atticus, Scipio, frænant vitiosos affectus ratione: sed Ioseph, Paulus, frænant spiritu, id est, Spiritus sancti motibus, vero dolore, vera fide, timore Dei, & invocatione.

Dolbr Paulus, sentiens dubitationes, aut alios errantes motus: & fide statuit, hanc immundiciem regi à Mediatore: & timore Dei se reprimit, ne obtemperet iræ, aut alijs errantibus motibus. Et simul inuocat Deum, & petit auxilium, Cor mundum crea in me Deus, Psal. 50.

Cum hoc modo repugnamus prauitati, quæ adhuc reliquæ est in reatis, teguntur hæc mala, & dicitur peccatum non regnans, seu veniale, & non effunditur Spiritus sanctus. Hanc doctrinam de discrimine peccatorum veram, perspicuam, & Ecclesiæ necessariam esse, manifestum est. De qua tamen quales labyrinthi disputationum sunt in libris aduersariorum, multi norunt.

Postquam vero breuiter exposuimus summam doctrinæ de iustificatione, nunc & argumenta, quæ contra hanc sententiam obijciuntur, explicanda & restauranda erant. Sed quia alij alia obijciunt, confessionem nostram restitimus, & offerimus nos ad longiores explanationes in singulis membris confessionis.

DE ECCLESIA.

Vult Deus intelligi, genus humanum non casu nasci, sed à Deo conditum esse, & conditum non ad æternum exitium, sed vt colligat sibi in genere humano Ecclesiam, cui in omni æternitate commanet sese, suam sapientiam, bonitatem, & læticiam. Et vult conspici filium, propter quem, & per quem inenarrabili sapientia & immensa misericordia hanc miseram naturam hominum restituit. Ideo semper in genere humano cætum esse voluit, cui tradidit doctrinam de Filio, & in quo Filius ipse instituit & conseruauit ministerium custodiendæ & propagandæ eius doctrinæ, per quam & efficax fore, est, & erit. Et multos ad se conuertit, sicut manifeste inquit Paulus Rom. 1. Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti.

Sed mirandum & dolendum est, maximam partem generis humani,

S r humani,

humani, horribili furore contemnere vocem & testimonia Dei, & filium Dei: & in ipso cœtu, qui nomen habet Ecclesia, multas dissensionem semper factas esse, & veram Ecclesiam ab externis & domesticis hostibus oppugnatam esse. Hæc dissidia cum hominibus tuentur, & quidem vident imperijs, multitudine & gloria antea eos, qui alias doctrinas pugnautes cum Euangelio amplectuntur, & habitant an sit aliqua Dei Ecclesia, quanam, & qualis, & ubi sit.

A c prophanis dijudicatio difficilis est: sed vera Ecclesia ex testimonijs diuinis, vnde, sint tanti hominum furores, & immo tamen seruari Ecclesiam Dei: & discernit eam à cæteris gentibus, scit quanam, qualis, & ubi sit. V r igitur contra has doctrinas magis confirmarentur omnes sancti, articulus in Symbolo positus est: Credo esse Ecclesiam sanctam catholicam. Hac positione affirmamus non abiectum esse totum genus humanum à Deo esse, & mansuram esse aliquam veram Ecclesiam, ratas esse Dei in missione, adhuc regnare filium Dei, recipere & saluare inuocant. Et hac erecti consolatione, Deo gratias agimus, & cum inuocamus, & petimus, accipimus, & expectamus æterna bona.

P r o t i t hanc commonescationem & consolationem articulus in Symbolo citatur, cum quidem hæc ipsa doctrina de conseruatione Ecclesie in ipsius repetita sit in concionibus diuinis, vt Esaiæ 59. Hoc factum meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore sinu tui, dicit Dominus, deinceps & in sempiternum. Et Dominus inquit Matt. 28. Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem sæculi. Est & hæc dulcis consolatio, quod non alibi finit vitam æternam, nisi in cœtu vocatorum, iuxta illud Roman. 8. Quæritur, hos & vocauit.

N o n vagentur animi, intuentes hoc cæterum corpus Ecclesie, & somniantes forsassis alibi aliquos qui norant Euangelium, tamen esse sanctos & domicilium Dei, Patris Scipionem, Aristidem, & similes. Sed huc refer oculos. In hoc cœtu vocatorum certo scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum coniungo, confessione & inuocatione. Sicut dicit Psalm. 26. Visitationem tuam Domine, hoc requiro, vt habitem in domo Domini, omnia dies vitæ meæ, vt videam voluntatem Domini, & visitem templum eius.

N o n igitur de Ecclesia, tanquam de Idea Platonicam quimur, sed Ecclesiam monstramus, quæ conspici & exaudiri potest iuxta illud Psalm. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum. Vnde exaudiri filium æternus Pater, in toto genere humano, sicut inquit Match. 17. Hunc audite. Et Psalm. 2. Ego constitui regem in monte Sion, prædicabo præceptum: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, Et nunc reges intelligite, &c.

DICIMVS igitur Ecclesiam visibilem in hac vita, coetum esse
impletendum Euangelium Christi, & recte ventium Sacramentis,
proposito filius Dei per ministerium Euangelij est efficax, & multos ad
nam eternam regenerat, In quo coetu tamen multi sunt non sancti,
sed de vera doctrina consentientes: vt Mariae tempore erant Eccle-
sia, Zacharias, Simeon, Ioseph, Elisabeth, Maria, Anna, Pastores, &
alii multi, qui de pura doctrina consentiebant, & audiebant non Sa-
duccaeos aut Phariseos, sed Zachariam, Simeonem, Annam, Mari-
am, & similes, &c. Nam etiam cum valde exiguus coetus est, tamen
Deus aliquas reliquias seruat, quarum vox & confessio exauditur, &
subinde ministerium instaurat, iuxta illud Esaiæ 1. Nisi Dominus
reliquisset nobis semen, sicut Sodoma essemus, &c.

ITAEQUE quae sit Ecclesia, & qualis sit, & vbi sit, hae descriptio indicat,
summa ex manifestis testimonijs diuinis. Nihil dubium est, Ecclesi-
am allegatam esse ad Euangelium, vt Paulus inquit Galat. 1. Si quis
aliud Euangelium docet, anathema sit. Et Iohan. 10. Oves meae vo-
cem meam audiunt. Et Iohan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum
seruabit, & Pater meus diliget eum, & veniemus ad eum & mansio-
nem apud eum faciemus. Et Iohan. 17. Sanctifica eos in sermone tuo, ser-
mo tuus est veritas.

NON sunt igitur membra Ecclesiae Dei,
etiam si titulum & imperia tenent, Sadducaei, Pharisei, & similes,
Pontifices, & alij, qui aliam doctrinam proponunt, dissentientem ab
Euangelio, & stabiliunt idola pertinaciter.

MANIFESTVM est autem, aliud genus doctrinae, dissentiens ab Euangelio, aduersa-
rios tradere & propugnare, qui docent legem Dei impleri obedientia
nostra in hac vita, & hanc obedientiam mereri remissionem pec-
ccatorum. Item, Hae obedientia homines iustos esse coram Deo.
Item, Pravam concupiscentiam non esse peccatum, nec malum pu-
gnans cum lege Dei.

ITEM, dubitandum esse conuersis, an
sinceritatis, & hanc dubitationem non esse peccatum. Item, Inuo-
candos esse homines mortuos. Item, Cultus Dei esse discrimina ci-
borum, vota monastica, & alios ritus sine mandato Dei electos. Item,
Oblationem in Missa mereri facienti & alijs, viuis & mortuis remis-
sionem peccatorum, & alia. Item, alias prophanationes Sacramenti
multiplices & horrendas.

ITEM, Episcopos posse instituere
cultus Dei, & peccata mortalia esse violationem cultuum, qui ab
eis inhibentur. Item, posse legem de coelibatu imponere vlli ordi-
ni hominum. Item, Enumerationem singulorum delictorum neces-
sariam esse ad remissionem peccatorum. Item, Satisfactiones Ca-
nonicas compensationes esse poenarum purgatorij.

ITEM Synodos, in quibus soli Episcopi dicunt sententias,
non posse errare. Item, Qui consecrant olea, & alias res sine man-
dato

dato diuino, & tribuunt eis vim diuinam contra peccata & diabolum & morbos. Item, Qui inuocationes ad certas statuas approbant, quasi ibi plus sit auxiliij. Item, Qui interficiunt homines honestos, tantum, quia hos errores improbant, & veritatem profitentur.

H A B C cum sint palam ethnica & idololatrica manifestum est, defensores eorum non esse membra Ecclesiae, sed dominari, sicut Pharisaei & Sadducei dominabantur. Interea tamē fuerunt, sunt, & erunt Ecclesia Dei, homines retinentes fundamentum, etiam si alij plus minus lucis habuerunt, habent, & habebunt, 1. Corinth. 3. Et in eodem etiam sancti stipulas extruunt supra fundamentum, cum profertim in hac temporum miseria multis qui habent initia fidei, non concedatur, vt erudiri, & cum doctioribus colloqui possint. His tamen in eorum numero, quibus iubet Deus parci, Ezech. 2. Quae tamen & dolent, propterea quod errores stabiliantur.

P R O C I P V S igitur ex voce doctrinae iudicandum est & iudicandi potestatem, quae & vbi sit vera Ecclesia, quae voce verae doctrinae, deinde & legitimo vsu Sacramentorum ab alijs gentibus discernitur: & quae verae doctrinae, ostendunt ipsa scripta Prophetica & Apostolica Symbola. In his non est ambigua doctrina de fundamento, videlicet de articulis fidei, de essentia & voluntate Dei, de Filio redemptore, de lege, de promissionibus, de vsu Sacramentorum, de ministerio. Manifestum est nulli creaturae, non Angelis, non hominibus coaequum esse, mutare doctrinam à Deo traditam.

Q V A L I S autem sit Ecclesia, ostendit filius Dei, inquit Iohan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Sicut Pater meus misit me, sic ego mitto vos. Colligitur voce ministrorum Euangelij aeterna Ecclesia Dei. Hoc immensum beneficium Dei agnoscere & grati celebrare debemus.

Q V A N Q V A M autem Ecclesia est coetus, qui consensu exaudiri potest, tamen discernendus est ab imperijs politicis, seu potentibus gladium. Nec iure diuino Episcopi habent potestatem pro dio puniendi non obediētes, nec imperia mundi occupandi, tamen in ea ordo est, iuxta illud, Ascendit, dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores.

F I L I V S Dei est summus Sacerdos, vnctus ab aeterno patre, qui vt non funditus intereat Ecclesia, ministros Euangelij elegerunt, partim à se immediate vocatos, vt Prophetas & Apostolos, partim vocatione humana electos. Nam & Ecclesiae electionem approbat, & immensa bonitate efficax est, etiam sonante Euangelio electos suffragijs, aut nomine Ecclesiae.

R E T I N E M V S igitur & in nostris Ecclesijs publicum ritum ordinationis, quo conuenit datur ministerium Euangelij viris electis, quorum mores & doctrinam prius exploramus.

Et de dignitate ministerij fideliter docemus Ecclesias. Nihil firmius potest, quam quod filius Dei inquit Iohan. 20. Sicut Pater me misit me, sic & ego mitto vos: Ostendit & quæ mandata det, predicare Euangelium: & affirmat, se per vocem illorum efficacem fore, sicut Pater ostendit se efficacem esse per filium.

PROPONIMVS & mandata Dei Lucæ 10. Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit. Item Hebr. 13. Obœdite præpositis vestris. Nec tamen hæc dicta regnum constituunt extra Euangelium, sed obœdientiam præcipiunt debitam voci Euangelij: & ad ministerium hæc pertinent, docere Euangelium, administrare Sacramenta, vocem Absolutionis impertire petentibus, qui non perseverant in manifestis delictis, ordinare ministros Euangelij rite vocatos & exploratos, exercere iudicia Ecclesiæ legitimo modo: de ijs qui manifestorum criminum in moribus aut doctrinâ rei sunt, & contra contumaces, sententiam ex communicationis ferre, & conuersos rursus absolueri & recipere. Hæc ut rite fiant, etiam Consistoria in Ecclesijs nostris constituta sunt.

DIXIMVS autem in descriptione Ecclesiæ, multos in hac visibili Ecclesia esse non sanctos, qui tamen externa professione veram doctrinam amplectuntur: quia Donatistas improbamus, qui sinxerunt, ministerium eorum qui non sunt sancti, non esse efficacem. IMPROBAMVS & colluuiem Anabaptisticam, quæ sinxit Ecclesiam visibilem, in qua omnes sint sancti, Ac fatemur, de Ecclesia visibili in hac vita sensendum esse, sicut inquit Dominus Matth. 13. Simile est regnum cælorum saccæ missæ in mare, qua boni & mali pisces colliguantur. Sed tamen hi qui sunt hostes veræ doctrinæ, desinunt esse membra huius visibilis congregationis, iuxta hoc dictum Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

DE SACRAMENTIS.

DISCERNUNT Ecclesiam à cæteris gentibus, & ritus quidam diuinitus instituti, qui nominantur vsitate Sacramenta: vt Baptismus, & Cæna Domini: quæ tamen non sunt tantum signa professionis, sed multo magis (vt vetustas dixit) signa gratiæ, id est, sunt ceremoniæ additæ promissioni Euangelij de gratia, id est, de gratuita remissione peccatorum, & de reconciliatione, & de toto beneficio redemptionis: quæ ita instituta sunt, vt singuli eis vtantur: quia sunt pignora & testimonia, quæ ostendunt, ad singulos pertinere beneficia in Euangelio promissa. Nam vox Euangelij generalis est. Hanc tenent hic vsus, pertinere ad singulos qui Sacramentis vtuntur.

BAPTISMVS est integra actio, videlicetmersio, & verborum pronuntiatio: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. In his verbis summam doctrinæ Euangelij comprehendit, sæpe enarramus. Ego baptizo te: id est, ego testificor hac merita te ablui peccatis, & recipi iam à vero Deo, qui est Pater Dominus Iesv Christi, qui te per filium Iesvum Christum redempta, sanctificat te Spiritu sancto. In huius veri Dei nomen, id est, incarnationem, te baptizo. quem agnosces & inuocabis, & discernas omnibus commentitijs numinibus: & certo statues tibi tributum ficia, quæ in Euangelio promissæ: te esse membrum Ecclesiæ Dei, per Filium redempta est, & sanctificatur à Spiritu sancto.

HVC intellectum huius fœderis teneant hi, quorum animi doctrinæ capax est: & hac testificatione confirmati, credant sibi miti peccata, & se vere esse membra Ecclesiæ Dei, & vera filia vera Deum inuocent: sicut Abraham cogitans de circumcisione, attenditur promissionem venturi seminis, intelligebat se membrum Ecclesiæ Dei, & tolli maledictionem à se quoque per hoc semen, ad quod dictum erat in promissione, Genes. 12. In semine tuo benedicentur omnes gentes.

STC & Petrus docet 1. Petr. 3. Baptizati esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deum, per resurrectionem Iesv Christi, qui est ad dexteram Dei. Nominatum autem esse stipulationem, qua Deus tecum fœdus facit, & te sanatis vulneribus conscientiæ recipit, & tu vicissim cum Deo facis fœdus, ut hoc verum Deum inuocet, & credas te per filium Dei resuscitatum morte, & regnantem, saluari.

ITA efficax est in te hic fœdus Dei, sedens ad dexteram æterni Patris, sicut & Paulus inquit Galat. 3. Qui baptizati estis, Christum induistis. Et dari Spiritum sanctum in Baptismo, affirmat ad Titum 3. cum ait: Per lavacrum regenerationis, & renouationis per Spiritum sanctum. Et in Ioh. cap. 3. dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum.

DOCEMVS igitur necessarium esse Baptismum: & semel tantum baptizamus singulos, sicut circumcisio semel tantum in singulis fiebat, sed doctrinam de significacione & fœdere mutuo vtilissimam, sæpe commemoramus.

TINEMVS & infantium baptismum: quia certissimum est, promissionem gratiæ ad infantes etiam pertinere, & ad eos tantum Ecclesiæ inseruntur. Quia de his dictum est, Marc. 10. Sinite paruos ad me venire, quia talium est regnum cœlorum. Et Origenes habet in 6. cap. ad Roma. Ecclesiam ab Apostolis accepisse morem baptizandi infantes. Nec iudicamus hunc morem tantum otiosam

nam esse, sed vere tunc à Deo recipi & sanctificari infantes. Quia tunc inferuntur Ecclesiæ, ac ad tales promissio pertinet. Ex-
terum autem de hac re multa scripta in nostris Ecclesijs edita, quibus
dicuntur Anabaptistæ.

DE COENA DOMINI.

ET Baptismus, & Cœna Domini, sunt pignora & testimonia gratiæ, ut antea dictum est, quæ de promissione, & tota redemptione nos commonefaciunt, & ostendunt beneficia Evangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus utuntur. Sed tamen hoc discrimen est: per Baptismum singuli inferuntur Ecclesiæ, sed Cœnam Domini simul etiam voluit Dominus esse nervum publicæ congregationis: Vult enim Deus ministerium Evangelij publicum esse, non vult in laebris tantum inclusam teneri Evangelij vocem, sed exaudiri eam: vult se agnosci & inuocari à toto genere humano. Ideo vult publicos & honestos esse congressus, & in his vult sonare Evangelij vocem, vult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse confessionis & seiunctionis Ecclesiæ Dei, ab aliarum gentium sectis & opinionibus.

CONVENIT Iohannes Epheesi cum suo cœtu, & docet Evangelium, & vsu Sacramenti vult cœtus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & hunc Deum invocare, qui Evangelium tradidit, & seiunctum se esse à Diane, Iouis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & vult seiunctam esse multis publicis signis à reliquis gentibus. Sic haud dubie suos cœtus habuerunt primi patres, Adam, Seth, Enoch, Noë, Sem, Abraham: & deinceps politia Israel habuit multos ritus, ut seiunctio illa à gentibus esset conspicua.

ADDIDIT etiam Dominus peculiarem promissionem congregationi Matth. 18. Vbi cum duo aut tres congregati sunt in nomine meo, ero in medio eorum. Item Matth. 18. Quicquid petitis consentientes, fiet eis. Et in Psal. 149. Laus eius in Ecclesia sanctorum.

SVNTQUE promissiones, in quibus Deus affirmat se Ecclesiam servaturum esse, eo dulciores, quia intelligimus eum publicum ministerium in congressibus honestis conservare & restituere: sicut & in ipsis verbis Cœnæ inclusa est hæc promissio, cum iubet associari mortem Domini, & hanc Cœnam distribui donec venerit.

VT igitur reverentia maior sit in huius Sacramenti vsu, veræ causæ institutionis cogitentur, quæ ad publicam congregationem, & ad singulorum consolationem pertinent.

PRI-M-A CAUSSA est: Finitus Dei vult in publica & honesta congregatione sonare vocem Evangelij. Huius congregationis vinculum vult esse hanc summionem,

q. 11 *

quæ summa reuerentia facienda est, cum ibi testimonium exhibetur mirandæ societatis Domini & sumentium: de qua reuerentia Paulus loquitur 1. Cor. 11. inquit: Qui sumit indigne, reus erit corpori & sanguinis Domini. **SECUNDA**, vult & concionem, & iuramentum prodesse ad conseruationem & propagationem memorie passionis, resurrectionis, & beneficiorum suorum. **TERTIA**, vult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, & abutatur ad se pertinere beneficia Euangelij, cum concio sit communis & hoc testimonio, hac sumptione ostendit te ipsius membrum esse, te ablutum esse sanguine suo, & facere se hoc fœdus tecum. Iohannes Manere in me, & ego in vobis, Item, Ego in eis, & tu in me.

QUARTA, vult hanc publicam sumptionem, confessionem esse, qua ostendas, quod doctrinæ genus amplectaris, cui cœteri ita iungas. Vult & gratias agi publice & priuatim in hac ipsa cœremonia Deo æterno Patri, & Filio, & Spiritui sancto, cum pro cæteris beneficijs, tum nominatim pro hoc immenso beneficio redemptionis & conseruationis. Vult & ipsis Ecclesiæ membris inter se se vinculum esse tuæ beneuolentiæ. Ita multi fines concurrunt. **HÆC** in cœremoniis marum caussarum commemoratione inuitantur homines ad Sacramenti reuerentiam & vsum. Et docemus quomodo profiti vias, & te damnamus portentosum errorem Monachorum, qui scripsissent sumptionem mereri remissionem peccatorum, & quidem ex opere operato, sine bono motu utentis. Hæc Pharisaica imaginatio perit cum dicto Habac. 2. Iustus sua fide viuet. Sic igitur eruditus sciam, accessuros ad Cœnam Domini oportere poenitentiam, seu conuersione afferre, & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione, & beneficijs filij Dei, quærere hinc confirmationem huiusmodi dei: quia in vfu Sacramenti fit testificatio, quæ ostendit, ad se pertinere beneficia filij Dei. Fit & testificatio, quod te sibi membra adiungat, & quod sit in te, sicut dicit Iohan. 17. Ego in vobis, &

MONEMUS etiam, ne existiment propter hoc opus, seu obœdientiam remitti peccata, sed vt fiducia intueantur moerent meritum filij Dei, & resurrectionem eius. Et statuunt propter ipsam nobis peccata remitti, & velle eum hanc fidem hac commonefaciamus & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gratia, & gratiarum actio crescunt, prodest sumptio. Nec mittuntur vlli ad communionem, nisi prius à Pastore aut collegio auditi sint, & absoluti. In hac exploratione interrogantur & explorantur rudiores, de tota doctrina: & deinde absolutio pronuntiat. **DOCENTUR** etiam homines, Sacramenta esse diuinitus instituta, & extra vsum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, sed in vfu instituto in hac communionem

substantialiter adesse Christum, & vere exhiberi fumentibus corporis & sanguinem Christi: Christum testari quod sit in eis, & faciat eos sibi membra, & quod abluerit eos sanguine suo, sicut & Hilarius dicit: Hæc accepta & hausta efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit.

In ipso autem ritu seruamus morem vsitatum vniuersæ Ecclesiæ veteris, Latinæ & Græcæ. Non sunt priuatæ Missæ, hoc est, tales in quibus non fiat distributio corporis & sanguinis Christi: Sicut nec vetus Ecclesia aliquot sæculis post Apostolos, tales Missas habuit, ut descriptiones veteres apud Dionysium, Epiphaniam, Ambrosium, Augustinum, & apud alios ostendunt. Et Paulus 1. Cor. ii. expresse iubet, simul fieri multorum communionem.

Itaque in publica & honesta congregatione recitantur aut canuntur preces, & Symbolum, & lectiones distributæ in dies festos vsitato more. Deinde fit concio de beneficijs filij Dei, & de aliqua doctrinæ parte, ut series temporum præbet argumentum. Postea recitat Pastor gratiarum actionem & preces pro vniuersa Ecclesia, pro potentibus & de præsentis necessitate: & orat Deum, ut propter filium, quem voluit fieri victimam pro nobis, remittat nobis peccata, & nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde recitat verba Christi, de Cœnæ institutione, & sumit ipse, distribuit fumentibus integrum Sacramentum: qui reuerenter accedunt, antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt. Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.

Hinc ritum, & hanc communionem, plurimum congruere cum scriptis Apostolorum, & cum consuetudine veteris Ecclesiæ, fere vsq; ad Gregorij ætatem, norunt omnes, non prorsus ignari antiquitatis: quod cum ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo: sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem, defendunt multos errores, alij magis tetros, alij nouis iam artificijs fucatos.

Primum ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in Missa pro viuis & mortuis, & mereri eam facienti & alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est similis Pharisaicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisei & Ethnici somniabant, se ex opere operato mereri sibi & alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiam si quibusdam cæci verecundius loquebantur, & dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingebant esse merita & precium. Hac opinione cumulabantur sacrificia, & crescebant auaritia quæstus. Talis est Missarum mercatus, & prophanatio Cœnæ Domini, fere in toto orbe terrarum.

Vult autem Deus, vitiosos cultus taxari & aboleri. Ideo vocem diuinam simpliciter & recte proponimus, quæ erit illos damnat. Ac toto peccatore affirmat.

T

MIDP

mus coram Deo & tota Ecclesia in celo & in terra, tantum fuisse
cum sacrificium propitiatorium, seu, quo ira æterni patris aduersus
genus humanum placata est, scilicet, Toram filij Dei Domini
Iesu Christi crucifixi & resuscitati obedientiam. Hic vnico est
agnus, qui tollit peccata mundi, Iohan. 1. De hoc vnico sacrificio
etum est, Hebr. 10. Vnico sacrificio consummauit in perpetuum,
qui sanctificantur.

Et hoc sacrificium singulis sua fide
eatur, cum audiunt Euangelium, & Sacramentis vtuntur, vt Paulus
quit Roman. 3. Quem posuit propitiatori in sanguine per fidem.
Hab. 2. Iustus fide sua viuet: Et in 1. Pet. 1. Sanctificari spiritu
obedientiam & consperionem sanguinis Iesu Christi. Cetera sac-
ficia in veteri Testamento fuerunt typica, de quibus suo loco copio-
us dicitur. Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum,
omnes iusticia Sanctorum omnibus temporibus, fuerunt, sunt
erunt sacrificia laudis, seu *εὐχαριστία*, quæ non merentur facere
aut alijs remissionem, sed sunt cultus debiti in singulis, & placet
propter Mediatorem & summum Sacerdotem Filium Dei, vt dicitur
ad Hebr. 13. Per ipsum offerimus sacrificium laudis semper Deo.
Hanc esse immortam & æternam veritatem, manifestissimam est.

Quo vero citantur contra tam claram lucem veritatis,
Centones, quos nominant Canones Missæ, etiam manifestum est
similes esse Canones, Græcos & Latinos. Et Græcos ipsos dis-
re inter sese de re maxima, & in Latino Canone apparet pauca
assutas esse lacinias ab ignotis autoribus.

Vetus Ec-
lesia vtitur nominibus sacrificij & oblationis, sed intelligit vnam
actionem, preces, sumtionem, recordationem, fidem, confes-
sionem, & gratiarum actionem. Hæc tota actio interior & exterior, in
quolibet conuerso ad Deum, & in tota Ecclesia, est reuera fac-
cium laudis, seu *εὐχαριστία*, & *λογικὴ λατρεία*. Et cum inquit
Dominus Iohan. 4. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu
veritate, affirmat, in nouo Testamento non præcipi externam sacrifi-
cia, quæ fieri necesse sit, etiam si in corde nulli sint motus Spiritus
sancti, sicut in lege necesse erat ceremoniam paschatos seruare.

Sed de Coena Domini dicitur 1. Corinth. 11. Probet se quis-
quis, &c. Ita prodest vnti Coena Domini, cum affert precationem
& fidem, & non prodest ei alienum opus. Præterea de mortuis ma-
nifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cum verbis institutio-
nis Coenæ, in quibus dicitur: Accipite, manducate, &c. Hoc factum
in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos, vel absentes? Et
men in magna parte Europæ plurimum Missarum fit pro mortuis.
Magna multitudo etiam profus ignorans, quid agat, legit Missam

propter mercedem. CVM autem hæc omnia manifeste sint
 nota, facere oblationem, vt loquantur, vt mereatur viuus & mor-
 tuus: aut facere nescientem, quid agat: horribiliter peccant, qui hæc
 scelerata retinent & defendunt. Et cum ritus extra vsum institutum
 non habeat rationem Sacramenti, qualis ibi fiat idolorum cultus,
 cogitent pij & eruditi.

EST & manifesta prophanatio, par-
 tem coenæ Domini circumgestare, & adorare: vbi prorsus transfer-
 tur pars ad vsum toto genere diuersum ab institutione, cum textus
 dicat: Accipite, manducate: cum quidem & recens sit hoc specta-
 culum.

POSTREMÒ, quales sunt mores plurimorum sacrifi-
 ciorum & Monachorum in tota Europa, qui non curant hoc di-
 cum, i. Corinth. ii. Probet se vnusquisq; Item: Quicumq; indigne
 sumit, reus erit corporis & sanguinis Domini, i. Cor. ii. Hæc cuiq;
 per se nota sunt.

ET S I autem pontifices & hypocritæ, qui præ-
 stigias quarunt ad hæc mala stabilienda, rident has querelas, tamen
 certissimè est Deum horribiliter irasci his sceleribus: sicut in Israël
 irascebatur sacrificiorum prophanationibus. Et videmus iræ exempla
 manifesta, tot regnorum ruinas, vastationem orbis terrarum quam
 faciunt Turcæ, confusiones opinionum, & multas tristissimas dissi-
 pationes Ecclesiarum.

T A autem Fili Dei, Domine Iesu Chri-
 ste, crucifixe pro nobis & resuscitate, summe Sacerdos Ecclesiæ tuæ,
 veris gemitibus oramus, vt propter tuam & æterni patris tui gloriam,
 deleas idola, errores & abominationes: & sicut ipse precatus es, fan-
 dices nos in veritate tua, & in pectoribus plurimorum accendas lu-
 cem Euangelij tui, & veram inuocationem, & corda nostra ad veram
 obedientiam flectas, vt grati, te in omni æternitate celebremus.

OMNIVM Angelorum & hominum eloquentiam superat ma-
 gnatudo peccatorum, quæ prophanatio Coenæ Domini tot iam sa-
 culis parit, Et nos, cum par oratio tantæ rei nulla esse possit, bre-
 uiores sumus: & in hoc ingenti dolore filium Dei oramus, vt ipse
 hæc mala emendet: & simul ad declarationem copiosorem nos apud
 eos offerimus, qui eam audire volunt. Sed in hac quæstione præci-
 pue fieri cernimus hoc, quod ait Salomon: Perinde facere canentem
 carminæ prauo cordi, ac si acetum fundat supra nitrum.

H A S de sacrificio persuasiones, sciunt aduersarij neruos esse suæ potentiæ
 & opum, ideo contrariam orationem audire nolunt. Quidam astute
 iam lenire absurda discunt. Non est, inquit, meritum oblatio, sed
 applicatio: struunt insidias verbis, & eosdem abusus retinent.

D I X I M V S autem etiam antea, vnumquemlibet fide sua facere
 sibi applicationem sacrificij Christi, & cum audit Euangelium, & cura
 ritur Sacramentis. Et scriptum est i. Corinth. ii. Probet vnusquisq;
 seipsum. Non igitur sentit Paulus, ceremoniam alteri non videnti

T A prodesse.

prodesse. Et filius Dei ipse sese obtulit, ingrediens in sanctorum factorum; id est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens voluntatem aeterni Patris, & ingentem iram sustinens, & causas huius mirandi consilij intelligens. Hæ res magnæ significantur, cum dicitur textus ad Hebr. 9. Sese obtulit. Et cum inquit Esai. 53. Posuit animam suam hostiam pro peccato. Quid igitur nunc intelligimus sacrificij, qui dicunt se offerre Christum? nec antiquitas hoc modo locuta est.

SED atrocissima oratione nos accusant: dicunt nos tenere iuge sacrificium: sicut faciebat Antiochus, qui typus est Antichristi. Respondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Ecclesiæ Apostolicæ: & iuge sacrificium est, sonare doctrinam incipiam Euangelij, & recte inuocare Deum: denique, ut Dominus inquit Iohan. 4. est adorare Patrem in spiritu & veritate, Complectimur etiam hic verum usum Sacramentorum.

HÆC omnia cum libissime retineamus, summa reuerentia retinemus iuge sacrificium, illi abolent, qui veram inuocationem & ipsam Cœnam Domini multis modis corrumpunt, qui iubent inuocare homines mortuos, qui Missas venales habent, qui iactitant se oblatione sua alijs mercedi doctrinæ de penitentia & remissione peccatorum multos terrores immiscent: qui iubent dubitare agentes penitentiam, an sint in gratia, qui libidinibus & idolis Ecclesiam polluunt. Hi sunt Antiochi similes, non nos, qui obœdire Filio Dei studemus, dicitur Iohan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.

POSTREMO ET DE VSV INTER- gri Sacramenti pauca quædam dicenda sunt.

REMOVEATUR sophistica à iudicijs Ecclesiæ. Norunt omnes, Cœnam Domini ita institutam esse, ut detur populo reseruum Sacramentum, sicut scriptum est: Bibite ex hoc omnes. Nota est consuetudo veteris Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ. Ideo fatendum est prohibitionem vnus partis iniustam esse. Legitima hominum Testamenta violare iniustum est: cur Filij Dei Testamentum, sanguinem ipsius obsignatum, Episcopi violant? DOLENDUM est tantam esse impudentiam quorundam, ut contra hoc grauissimum argumentum fingant sophismata, ad stabiliendam prohibitionem: quorum refutationem in re manifesta omittimus.

DE POENITENTIA.

DE beneficio hæc pars doctrinæ in primis magna perspicuitate in nostris Ecclesijs illustrata est, cum Sententiarum eam inuocantibus

Hinc labyrinthis inuoluerint. Primum clare damnamus Catharos & Novatianos, qui fixerunt, nec labi posse electos in delicta contra conscientiam, nec lapsos post emendationem recipiendos esse. Et exant nostræ refutationes contra hos furores.

NOLVM VS autem de vocabulo penitentia serere λογισμαχιας. Si quis mauult, utatur nomine conuersionis, quo & Propheta saepe vsi sunt. Libenter etiam retinemus vsitatum vocabulum contritionis: & dicimus partem penitentia seu conuersionis primam, esse contritionem, quæ est, vere expauescere agnitione iræ Dei aduersus peccata, & dolere quod Deum offenderimus, & dicimus in his qui conuertuntur, aliquos tales veros pavores & dolores esse oportere, nec agere penitentiam eos, qui manent securi & sine dolore, vt 2. Corinth. 7. Contristati estis ad penitentiam. Et Ezech. 20. Et displicebitis vobis in conspectu vestro, agnosceitis vos dignos esse pœna & exitio. Et hi veri dolores sunt sensus iræ Dei, vt suo loco copiosius dicitur.

HIC autem taxamus aduersarios, qui fingunt contritionem mereri remissionem peccatorum, & oportere contritionem sufficientem esse. In utroque errore magnæ tenebræ sunt. Nam remissio datur propter Mediatorem gratis, & quæ potest esse contritio sufficiens? Imo quo magis crescit dolor sine fiducia misericordiæ, eo magis corda fugiunt Deum, & sustinere nulla natura hac magnitudinem doloris potest, de qua dicitur Esaiæ 38. Sicut leo contriuit omnia ossa mea. Sed illa otiosa somnia scriptorum, ostendunt in ipsis & vitæ securitatem, & infentiam Euangelij.

FI V M T autem hi veri dolores, cum arguitur peccatum (vt in Euangelio ostenditur) contemptus filij Dei: Spiritus arguet mundum de peccato, quod non credunt in me, Iohann. 16. Et voce legis moralis arguuntur alia peccata, vt inquit Paulus Roman. 3. Per legem cognitio peccati.

DE confessione priuata facienda Pastoribus, affirmamus ritum priuatæ Absolutionis in Ecclesia retinendum esse: & constanter retinemus, propter multas graues causas. Sed simul docemus, non præcipiendam neque postulandam esse enumerationem delictorum in illo priuato colloquio: quia nec diuinitus mandata est illa delictorum recitatio, nec possibilia est, & adducit pias mentes in dubitationem, & fidem languescit.

MA G I S vero hoc taxamus, quod nusquam aduersarij in doctrina de penitentia vel conuersione, mentionem faciunt fidei iustificantis, de qua supra dictum est: qua sola vere accipitur remissio peccatorum, & cor in sensu iræ Dei erigitur, & liberamur ex doloribus inferorum, sicut scriptum est Rom. 5. Iustificati fide pacem habemus. Sine hac fide, dolores sunt penitentia Saulis, Iudæ, Orestis, & similibus in tragedijs.

N E C docent Euangelium, sed legem & humanas traditiones aduersarij, hanc fidem vel omittentes, vel etiam

T s oppugnan-

oppugnantes. Cum autem in vera conuersione fiant hæ mutationes, mortificatio & viuificatio, vt Roman. 6. & sæpe alias dicitur: dicitur di causa distribuimus conuersionem, vel poenitentiam, in tria membra: in Contritionem, Fidem, & nouam Obœdientiam. Nau hæc complectitur vera conuersio, vt vox diuina, & vera Ecclesie experientia ostendunt. **N**ec tamen de modis loquendi, aut numero partium contentiones mouemus, sed res necessarias in conspectu omnibus esse volumus. Et maxime necessarium est Ecclesie extare doctrinam, veram, planam, maxime perspicuam de tota conuersione, ut quidem & in concionibus diuinis summa perspicuitate. & sine ulla labyrinthis sapissime repetita est, vt Baptistæ & Christus inquit, Matth. 3. Agite poenitentiam, & credite Euangelio. Item, Agite poenitentiam: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Iohan. 1. Paulus Rom. 3. Omnes carent gloria Dei. Hic de contritione conuenitur, postea de remissione: Iustificamur autem gratis, ipsius gratia, per redemptionem in Christo per fidem.

Nec esse est igitur, in doctrina de conuersione, seu poenitentia, fieri mentionem dei. Nec satis est quod dicunt aduersarij, se quoque, de fide loqui. Hanc anteire poenitentiam. Loquuntur enim de noticia doctrinæ. Credo remissionem peccatorum, scilicet, alijs dari, sicut & dubitantur Symbolum: sed Euangelium postulat hanc veram fidem, quæ est fiducia misericordie propter filium Dei promissæ, & acquiescentia Filio Dei, quæ inquit: Credo remissionem peccatorum mihi quoque dari, & quidem gratis, non propter meam contritionem, non propter ulla mea merita, sed propter Filium Dei, qui immensa bonitate & sapientia diuinitatis constitutus est Mediator & propitiator.

Scio mandatum Dei esse immutabile, vt singuli in his doctoribus statuunt, se certo propter eum recipi. Hæc est propria vox Euangelij, hoc decretum ex sinu æterni Patris prolatum est per filium, & sanguine & resurrectione eius ob signatum est. Huic voluntati & decreto nolle assentiri, est contemnere Filium Dei. Et de hoc peccato inquit Iohan. cap. 3. Qui non credit Filio, manebit ira Dei super eum. Sed qui credit sibi remitti peccata propter hunc Mediatorem, iam certo accipit remissionem peccatorum, propter Christum, qui efficax est in eo, viuificat & sanctificat eum Spiritu suo sancto: & reconciliatus iam, certo reputatur iustus, propter Mediatorem, & est hæres vitæ æternæ.

Hanc necessariam consolationem in doctrina de conuersione vel omittere, vel corrumpere, vel improbare, est manifeste delere Euangelium. **D**e hac fide & commotione cere nos absolutio debet, & eam confirmare. Sicut confirmabatur Dauid, audita absolute, 2. Reg. 12. Dominus abstulit peccatum tuum: ita tu scias vocem Euangelij tibi quoque annuatiare remissionem

quæ in absolutione tibi nominatim proponitur. Non fingas, nisi ad te pertinere Euangelium, sed scias ideo editum esse, ut hoc modo saluentur homines fide amplectentes Euangelium: & mandatum Dei æternum & immortum esse, ut ei credas, qui non hac fide amplectitur Euangelium, sed manet in dubitatione, frustra audit Absolutionem.

Cum hac consolatione corda vivificantur, & sunt iam domesticum Dei, certe & novam obedientiam incoari necesse est, ut supra dictum est. At redire ad scelera, est excutere Deum, & rursus amittere iusticiam & vitam, sicut Iohannes inquit, 1. Iohan. 3. Qui facit iusticiam, iustus est: Qui facit peccatum, ex diabolo est. Recte autem supra, summam doctrinæ de nova obedientia.

DE SATISFACTIONE.

VALE vero chaos sit doctrinæ de Satisfactionibus, quas nominant opera indebita, indicta ab Ecclesia, longum esset recensere, & pauci ante hæc tempora intellexerunt. Non dubitamus autem, in Ecclesijs nostris & totam hæc partem vere & perspicue expositam esse. Fuit mos primis patribus, eos qui homicidijs, idolis aut incestis libidinibus polluti fuerunt, arcere à sua consuetudine, & præcipue à sacrificijs. Hunc morem & Synagoga retinuit, & retinuerunt in Asia & Græcia aliæ gentes non profus efferæ. Interea polluti vagabantur, circumdati signis reatus: ut vagati sunt Orestes, Atræus, & alij multi. Hunc morem initio & Ecclesia retinuit. Pollutos arcebat à communione. Deinde agentes pœnitentiam, ut intelligi posset, serio eos petere veniam, & ut exemplum alijs prodesset, non subito recipiebat, sed aliquot diebus absolutio differrebat, ut publice petentes conspicerentur. Ita Corinthius incestus arcebat, & postea non sine deliberatione recipitur, 1. Corinth. 5.

Hic totus mos exempli causa institutus est, & politicus est, nihil omnino pertinens ad remissionem peccatorum. Crevit autem deinde superstitione, ut indicerentur ieiunia, abstinentia à coniuge multis annis. Hæc onera cum nimium creuissent, Episcopi rursus ea laxarunt. Hæc laxatio talium rituum, nominabatur indulgentia.

Hæc vix rerum historiam cum monachi non considerarent, inierunt fieri compensationem pœnæ æternæ in pœnas purgatorij, & in alias pœnas huius vitæ. Et addiderunt satisfactiones iudici ab Ecclesia, ut illæ pœnæ mitigentur. Et quidem oportere satisfactiones esse opera non debita lege Dei, Has fabulas monachorum, quas ne ipsi quidem intellexerunt, rejicimus, & retinemus regulas firmissimas: Pœnæ æternæ simul cum culpa remittuntur propter filium Dei, non propter villas nostras compensationes, iuxta illud Hose. 13. O mors,

ero mors tua: & inferne, ero pestis tua. Item, Roman. 7. Iustificati fide, pacem habemus. **SECUNDO:** Dicimus opera indelicata, de quibus isti loquuntur, non esse cultus Dei, aut compensationes, sed pertinere ad hoc dictum, Matth. 15. Frustra colunt me mandata hominum. Et certe potestas clauium non habet mandatum indelicatas tales pœnas.

DICIMVS etiam hanc applicationem indulgentiarum, quæ Papa alijs applicat merita sanctorum, commentitiam esse: & indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi laxationes Canonum, quæ nihil pertinebant ad eas compensationes, de quibus mox loquuntur.

ALIVD autem est, loqui de satisfactione debita, ut de restitutione furti, vsurarum, alienæ conjugis, famæ. Hac restitutio est opus debitum, pertinens ad nouam obedientiam, ut Paulus inquit Ephes. 4. Qui furatus fuerat, iam non furetur. Qui retinuerit coniugem, nec contritionem, nec fidem, nec nouam obedientiam habet. Nec miscenda sunt illis natijs satisfactionum Pœnæ etiarum, præcepta Dei de restitutione debita, quam dicimus esse satisfactam.

FATEMVR & hoc, plurimas horrendas pœnas in hac vita vagari per Ecclesiam, per imperia, per familias, propter delicta multorum hominum, etiam electorum: ut seditio mota contra Dauidem, non leuiter afflixit totam illam politiam, & multas sanctas familias.

DISCERNIMVS igitur pœnam æternam, & pœnam huius vitæ. Et dicimus, pœnam æternam, tantum propter filium Dei remitti, cum fide iustificamur & viuificamur. Est autem pœnæ temporales, præcipue propter filium Dei mitigantur, qui est umbraculum Ecclesiæ, quia magnitudinem iræ Dei hac infirmitate sustinere non posset, sicut Daniel cap. 5. orat: Propter Dominum exaudi nos, & respice nostrum exilium, &c.

TAMEN hoc docemus, propter ipsam conuersionem quoque mitigari pœnam, quia in sanctis promissiones legales additæ operibus, non sunt iustitiæ, sed habent sua præmia: qualis est, Date, & dabitur vobis. Et cum Paulus inquit. 1. Cor. 11. Si iudicarem nos ipsi, non iudicarem. Loquitur de tota penitentia, non de illis vanissimis vmbis, quæ disputant etiam valere si quis relapsus sit in peccatum mortale.

EXCOGITANTVR autem in hac materia nouæ præstigiæ. Fatentur satisfactiones non esse compensationes, sed dicunt admittendas esse satisfactiones castigatorias, sicut Paulus Corinthios punit, 1. Cor. 5. Ea castigatio erat excommunicatio, & fatemur eos manifestorum scelerum, legitimo iudicio & ordine excommunicandos esse, nec est inane fulmen iusta excommunicatio.

SED tamen potestas Ecclesiæ non punit vi corporali, carcere, aut in delictum tantum pronuntiat sententiam. Carcer & supplicia publica ad potestates gubernatores pertinent.

TANTA est autem perversitas quorundam, ut, quanquam eni-
 scia veritatis convinci se intelligant, tamen quaerant sophisma-
 non ludos, ne si cederent, prodidisse socios existimetur. Deus, qui
 inspicitor cordium, scit nos simplici studio veritatem quaesivisse.

DE CONIUGIO.

SEMPER in sola Ecclesia Dei mansit incorrupta veritas de Con-
 iugio. Scit enim Ecclesia, Deum in genere humano vagas libidi-
 nes feverissime prohibere, & velle intelligi & praestari castitatem,
 sicut ipse eam ordinat, ut ipsum quoque sciamus mentem puram & ca-
 stam esse: & a diabolis discernamus, qui odio Dei delectantur con-
 fusoribus libidinum. Et hanc infirmam naturam hominum impel-
 lunt, ut horribiliter contaminetur.

QVARE & ubique Ethnici
 quaedametra exempla admiserunt, & semper haeretici portentosas
 opiniones de coniugio sparserunt, ut narrant Clemens Alexandri-
 nus & Epiphanius. Et magnam deformitatem in hac extrema mundi
 sancta fecerunt Turcici mores, & lex Papae de coelibatu. Affirmat
 autem Paulus 1. Tim. 4. signum esse malorum spirituum, prohibere
 coniugia.

QVARE summa cura doctrinam Dei de coniugio
 incorruptam conservamus, & Dei beneficio magistratus politici in
 suis gubernatione iudicia coniugiorum instituerunt & tuentur: & se-
 vere puniunt scelera pugnancia cum lege Dei: & sciunt mandato di-
 vino praecipere sibi curam tuendam castitatis & coniugij. Tenemus au-
 tem veram definitionem, mandatis divinis & consuetudini Ecclesiae
 Apostolicae congruentem.

CONIUGIUM, est legitima & indissolubilis coniunctio tan-
 tum viri maris & unius feminae, observanda propter mandatum
 Dei, qui vult hoc modo consociatum esse genus humanum, & castita-
 tem intelligi, & non vagari libidines. HUNC ordinem sanxit
 Deus initio, in hoc dicto Gen. 2. Erunt duo in carnem unam, videli-
 cet unus mas, & unica femina inseparabiliter iuncti. Et rursus
 sancta est haec prima norma a Christo, Matth. 19. Ut autem sit legi-
 tima coniunctio, servamus personarum discrimina immutabiliter:

Ne concedatur commistio personarum, quibus iure divino non con-
 cessa est commistio. Servantur & regulae iuris Canonici, de alijs pro-
 prioribus gradibus, ut extant ordinationes graui deliberatione tradi-
 te Constitutorij.

SCIMVS autem voluntatem Dei esse, ne pro-
 hibetur coniugium vllis personis, quae sunt idoneae ad coniugium:
 & quae extra coniugium non viuerent sine periculo conscientiae, sicut
 Genesis 2. Matth. 19. 1. Corinth. 7. scriptum est. Ideo conceditur
 quod nos coniugium Sacerdotibus, & personis alijs, quae pie in con-

T s iugio

iugio viuere malunt, quam in cœlibatu habere sauciata conscientias, ne Deum inuocare & pie viuere possint. In desponsationibus, etiam iuxta vetera iura, parentum consensum accedere volumus, cum probabili ratione parentes mouentur. De diuortijs summe tenetur regula: Peccare eos, qui vel adulterio, vel desertionis initium faciunt distractionis, & adulteri & adultera: & desertores & desertrices condemnamus voce docentium in Ecclesijs, & in Consistorijs, & à magistratibus seuerè puniuntur.

SEd personæ innocenti, cum re cognita pronuntiator est, non prohibetur coniugium, ut Deum inuocare & pie viuere possit. Cum enim expresse Dominus liberet personam innocens, Matt. 19. cum altera polluta est adulterio, intelligenda est liberata, non tantum nomine, sed re: & Paulus eodem modo loquitur in casu desertionis. Hæc nostra consuetudo, & cum veteri Ecclesiæ congruit. Cæteræ leges in Consistorijs nostris congruunt cum iure Canonico, & populo rectè proponimus totam doctrinam de coniugio & castitate.

AFfirmamus peccata esse damnata à Deo, talia, & expellentia Spiritum sanctum, omnes commissiones, scilicet effusiones extra coniugium: & multas tristes penas in terra vagari per genus humanum propter libidines, sicut scriptum Hebr. 13. Scortatores & adulteros iudicabit Deus. Et de his penæ extat comminatio, Leuit. 18.

CASTITATEM vero tenemus, & in vita cœlibe puritatem, & seruare iura coniugij. Et coniugium, ut antea descripsimus, affirmamus esse societatem à Deo institutam & sancitam, & placere Deo hanc ipsam societatem & concia vitæ coniugalis: & damnamus fanaticos omnes, Basilidem, Tacianum, Carpoëratem, & alios, quorum alij alijs modis vel damnant coniugium, vel terras confusiones approbauerunt. Damnant & legem Pontificiam, quæ prohibet sacerdotibus cœlogia, & cetera præbet exitij magnæ multitudini hominum, & ob eandem causam vota cœlibatus in ijs improbamus, qui non sunt idonei ad vitam cœlibem, quia hæc omnia pugnant cum decreto diuino, Genes. 2. Dominus, Non est bonum homini esse solum, Dixit, id est, fixa & narrabili sapientia decreuit, genus humanum hoc modo condidit, ex societate maris & feminae propagetur. Et duos condidit, ut in Ecclesia: & sanxit hæc metas, ne vagarentur libidines. Vult enim intellectum castitatis esse in genere humano.

Hæc cum dicitur ac decreuerit Deus, dicunt contrarium, Tacianus, Papa. Metuunt qui cum prohibent coniugium, causam præbent multis hominibus alioqui ad virtutem idoneis, cumulandi multa & horrenda peccata propter quæ plurimi in æternum exitium ruunt, & ira Dei ad totum genus humanum magis iritatur.

Lex humana pugnans cum decreto diuino, & ipso Dei opere
 iustitiae instituta & condita: deinde & cum praeceptis diuinis, &
 rationis est magnorum scelerum, propter quae & multi pereunt, &
 in Dei magis accenditur, imo quam legem Spiritus sanctus oriri à
 diabolo affirmat, nequaquam Ecclesiae imponenda est, sed omnium
 piorum consensu abolenda est.

Non raro autem his triginta annis accidit, ut sacerdotes, quo-
 rum mores inculpati fuerunt, & modesti, praecipue propter coniugi-
 um, interfecti sint. Ita diabolus suam legem etiam parricidijs stabili-
 reuocatur: & habet organa, scriptores impudētissimos, Ecciam, Fa-
 brum, Pygium, qui expresse scripsit, minus peccare Sacerdotem si sit
 maritus, quam si ducat uxorem. Talia scribi & dici ab ijs, qui nomi-
 nari Christiani volunt, indignum est.

VIDENT sapientes, in
 hac mundi senectū & naturam hominum languidiorē esse, & paula-
 tim maiores disciplinae laxationes & confusions fieri, & semper ante
 excidia vrbium & ruinas regnorum proxime antecessit licentia in
 hoc genere. Ideo gubernatores debebant esse vigilantiores & seue-
 riores in tuenda disciplina, in muniendis coniugij legibus, in punien-
 dis & prohibendis vagis libidinibus: de qua re extare nostras com-
 monestaciones ad omnem posteritatem gaudemus.

SIMVL
 etiam oramus Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, cu-
 stodiam Ecclesiae, vere amantem castitatis, ut Spiritu suo casto in plu-
 rimum cordibus accendat castitatem, & flectat mentes gubernato-
 rum ad salutaria consilia, & reprimat diabolum, flammam libidinum
 succedentem, & impediatur ne turpia exempla late vagentur.

EX PAVES CANT omnium piorum animi & pectora, cum
 terribilia & horrenda exempla ethnica legunt, vel audiunt, quae quidem
 detestatae & caritas in mentibus, & alij furores exitiosi totis genti-
 bus comitati sunt, ut in historijs omnibus obuia sunt exempla.

SED ASI filias duo Spartani stupratas in puteum abiecerunt:
 postea quasi in illo ipso vestigio trucidatus est exercitus Laco-
 nicus, & imperij mutatio facta est. Sed multa sunt omnium avaritum
 exempla. Meminimus ipsi, Episcopos aliquot praestantes nobilitate
 & ingenijs, in adulterijs interfectos esse.

SE D oramus filium
 Dei, ut eos hanc ipsam causam plurimos custodiat, & ad castitatem
 deducat, ut à pluribus recte invocari possit. Quae vero pro defensione
 crederentur ab aduersarijs citantur, perinde ad causam accommodata
 sunt, ut quod Tacianus citabat, ex Euangelio secundū Aegyptios di-
 ctum Christi ad Salomen: Veni soluere opera mulieris. Id interpreta-
 tur Tacianus, Veni soluere, id est, abolere coniugium, cum Christi
 verba loquerentur de Henx lapsu, & miserijs secutis eum lapsum,
 sine & Iohannes scribit 1. Iohan. 3. Venit filius Dei, ut destruat ope-
 ra diaboli.

DE

DE CONFIRMATIONE
ET VNCTIONE.

NOTUM est, formas consecrandi oleum, magicas & exortivas esse ideo nec vnctiones illæ, in quibus vsus est eius olei, retinendæ sunt, & vetustas hos ritus longe aliter exercuit, quam nunc exercitur. In ritu confirmationis, fiebat exploratio doctrinæ, in quibus singuli recitabant summam doctrinæ, & palam profitebantur se non habere furoribus Ethnicis & hæreticis, & velle se esse & manere membra Ecclesiæ, & non discessuros à vera sententia, quam tenent & profitebantur. **H**IC mos erat utilis ad erudiendos homines, & retinendos in vera agnitione Dei. Ac in Ecclesijs nostris simulabatur in catechesi iuniorum, & in priuata confessione, in qua palam doctrinam populi explorant. **S**ED ritus confirmationis, qui nunc Episcopi retinent, quid est nisi inanis vmbra? Præterea Vnctio quæ nunc extrema nominatur, fuit olim medicatio, ut ex Iacobi Epistolâ cap. 5. perspicuum est. Nunc spectaculum est plenum superstitionis. Dicunt remitti peccata, per istas vnctiones: & addunt vnctionem mortuorum, quam etiam necesse est improbari. **I**ta hi ritus non seruantur in nostris Ecclesijs, nec ante hæc tempora ecclesia sensit esse necessarios. Cæterum pro ægrotis fiunt publice & priuatim piæ preces, sicut promisit Deus, sed etiam corporum ærumnas petentibus mitigaturum esse, iuxta illud Psalm. 40. **L**inno me in die tribulationis, & ego eripiam te. **F**IVNT & sunt honesta congregatione, & pijs commonesactionibus, & cantationibus.

DE TRADITIONIBVS, IDEST
RITIBVS IN ECCLESIA INSTITUTIS, AUTORITATE HUMANA.

NATURA rationalis ordinem intelligit, & intellectus ordinem non obscurum testimonium est de Deo, nec viuere homines sine aliqua distinctione temporum, locorum, operarum, quietis, potestatis, sicut in familijs videmus oportere distincta esse tempora laboris, quietis, cibi, somni, & optima quæque natura, in tota vita manserit est amans ordinis. Ac iubet Paulus I. Corinth. 14. omnia in Ecclesia fieri decore & ordine. **F**IVT igitur semper, in principio generis humani, ordo aliquis publicorum congressuum, & aliorum quorundam rituum distinctio, habuit plene grauitatis & elegantia, apud illa excellentia luminata per

humani, quando in eodem horto aut tugurio confederunt Sem, Abraham, Isaac, & horum familia, & audita concione Sem de vero Deo, de filio Dei, de distinctione Ecclesie & aliarum gentium, postea simul fecerunt inuocationem.

QUANTVM igitur esse ritus, & ritus honestos ordinis causa oportet, tamen homines proni ad superstitionem facile deprauant hos ritus, asingunt tales obseruationes esse merita remissionis peccatorum, & iusticiam coram Deo: videntur signa in numina, sicut multi statuis tribuerunt numen, & multum superstitione vel tyrannide cumulant ritus: vt superstitione in Ecclesia auxit ritus satisfactionum, vt nominant. Nabuchodonosor, Antiochus, quia iudicant consensum in religione prodesse ad regni concordiam & tranquillitatem, cultus instaurant, quos pariter a subditis obseruari volunt. Iam non superstitione, sed tyrannide noue leges & noua numina proposita sunt. Hæc ita fieri in genere humano, turbati & mutari veras & falsas religiones videmus, & causas miramur, cur non constanter perseuerent homines in veritate à Deo monstrata.

SED vox diuina affirmat, à diabolis impelli homines, vt à Deo deficiant: & natura hominum cæca, curiosa, leuis, amat ludos variarum opinionum.

ADVERSVS hæc magna mala, præmittit & confirmat Ecclesiam Deus: & certam doctrinam tradit, quæ quidem comprehensa est in libris Prophetarum, & Apostolorum, & Symbolis. Quare necesse est considerare, quales sint leges seruandæ, & vnde sint.

Est igitur PRIMA Regula: Nulli creaturæ, non Angelis, non hominibus, non regibus, non Episcopis licet condere leges, aut ritus præstantes cum verbo Dei. Vt horribiliter peccauit Rex Babylonicus, quanquam excellens sapientia & virtute, iubens adorari statuas: hæc peccant omnes homines, qui talibus edictis aut legibus obtemperant: sicut Heua peccabat, discedens à mandato diuino propter diaboli mendacium. Sed vniuersaliter regula seruanda est Acto. 5. Oportet Deo magis obædire, quam hominibus.

TALIA sunt edicta, quæ præcipiunt inuocari homines mortuos, aut amplecti falsam doctrinam, aut obseruare impios cultus. De his omnibus tenenda est regula primi præcepti, 1. Corinth. 10. Fugite idola. Talis est & lex de coelibatu Sacerdotum, quam plurimi sine peccato obseruare non possunt. Etsi autem scimus, quid de legum mutationibus vniuersales iudicent, tamen Deus sic ordinauit obædientiam, vt velit nos cum ipso copulatos esse, & congruere cum sua sapientia & iusticia: vnde sunt hæc regulæ immotæ & æternæ, Exod. 20. Non habes Deos alienos. Item Acto. 5. Oportet Deo magis obædire, quam hominibus. Item Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

SECUNDA Regula: Cum vſitatum ſit, ſuperſtitiones addem operibus, quæ alioqui ſuo genere erant indifferentia, vt veſci carnis aut non veſci carnis, necelle eſt ſuperſtitiones & errores quæ adduntur taxare, & in vſu libertatis modeſte oſtendi poſſunt debentia exempla.

EST autem error non obſcurus, quem multi multorum docentium & populi plerunq; addit, quod docent & obſeruant, ieiunia & ſimilia opera mereri remiſſionem peccatorum, in culpa tum poenæ: vt & Thomas ſcribit de ſatiſfactionibus, & ſibi ſic loquuntur.

HÆC Phariſaica imaginatio facile captiua nos, & obſcurat lucem doctrinæ de beneficijs Chriſti proprijs, & gratuita remiſſione, & de fide. Cum enim purant homines mereri remiſſionem peccatorum his ſuis ritibus, transferunt honorem tantum Chriſto in hos ritus, & aliquantisper inani fiducia tument. Hæc tamen in veris doloribus ruunt in dubitationes, quæ ſunt ratio: Et per ſeſe magnum peccatum eſt, non noſſe beneficia Chriſti.

PROPTER hanc cauſam Paulus tam acriter dimittit derogatione circunciſionis, & aliarum ceremoniarum legis Moſis, ne vera agnitio Mediatoris extingueretur, ſi exiſtimarent homines mereri remiſſionem peccatorum, & iuſtos eſſe hæc obſeruationes legis & ceremoniarum Moſis, ſicut Phariſæi contendeabant. Et ſic monet Paulus, vt caueamus, ne nouis ceremonijs humanis lux Evangelij obſcuretur.

SECUNDVS error minus conſpicuus eſt, ſed tamen pernicioſus. Poſtquam vident aliqui, non poſſe deleri hunc Phariſaicum errorem, delabuntur huc. Eſi, inquit, non delentur hæc ceremoniæ remiſſionem peccatorum, tamen, quæ ſunt bona opera & cultus Dei, defenduntur hæc traditiones, vt in lege Moſis Nazaræorum abſtinentia, eſi non merebatur remiſſionem peccatorum, tamen Deo placebat, & erat cultus Deo gratus.

HOC ſuoc recens quidam pingere traditiones didicerunt, tamen non de his medijs rebus dimittant, ſed alios tetros errores opinionem de poteſtate Episcoporum ſtabilire conantur.

NECESSÈ eſt autem, pios hic cauere doctrinæ inſidias. Magnus error in hoc ipſo ſuoc ineſt, non recte citatur exemplum Moſis. Longe differunt opera à Deo inſtituta & ordinata, ab operibus non mandatis & non ordinatis à Deo, ſed tantum conſilio humano excogitatis. Erant cultus Dei opera in lege Dei ordinata, & remiſſionem peccatorum non merebantur. At hæc ſuperſtitiones excogitatae ab hominibus ſine mandato Dei, nec fuerunt, nec ſunt cultus Dei. Nequaquam probat Deus hanc audaciam hominum, quæ tamen ſemper vſitata fuit, fingendi cultus, id eſt, opera, quorum inſtitutus ſit, vt Deus per ea honore afficiatur. Ideo exclamatur diuina, Matth. 17. Fruſtra colunt me mandatis hominum. Et poſt

phopetis & apud Paulum taxatur hæc audacia. **S**ED veri-
tates sunt opera à Deo mandata, quæ sunt in agnitione & fiducia
legatoris, hoc sine, vt Deo præstetur obedientia, & proficamur
illis vere esse Deum, quem sic colimus. Ita Ezech. 20. reuocat nos
ad præcepta diuina, inquit: In præceptis patrum vestrorum nolite
recedere, sed in præceptis meis ambulate. Et sæpe repetita sunt hæc
monitiones. Et in Psalm. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Et
in Num. cap. 15. Non sequantur cogitationes suas. **TERTIVS**

error est: Hypocritæ fingunt talia opera perfectiones esse, vt Mo-
nachi sua vota plena vanitatis anteferunt vitæ politicæ & æconomi-
cæ: cum Deus mirando consilio sic confocauerit genus humanum, &
in his laboribus & periculis velit conspici fidem, inuocationem, con-
fessionem, mutuum beneficentiam, tolerantiam, & alias virtutes.

QUARTVS error est opinio necessitatis, vt scribunt quidam,
Ieiunium quadragesimæ necessarium est: alia arbitraria sunt.

Nec tantum carnificina est conscientiæ, iudicare non esse
Christianum, non esse membrum Ecclesiæ Dei, comedentem carnes
die sexta, aut non seruantem ieiunium quadragesimæ. Sed error est
obdurans res maximas, doctrinam de iusticia Euangelij, & de Eccle-
siæ, qualis sit, & quomodo discernenda sint membra Ecclesiæ, non ci-
bio & potu, sed fide, inuocatione, & cæteris virtutibus. Ac contra opi-
nionem necessitatis expresse dicitur Colof. 2. Nemo vos iudicet in
cibo & potu. Et Gal. 5. In libertate qua Christus vos liberauit, stete,
nec rursum in seruitutis implicemini. Et opinio necessitatis magnas
discordias semper peperit: vt olim contentiones fuerunt de die Pascha-
lis, de fermento, & nunc similes contentiones multæ orituræ sunt.

QUINTVS error. Accedit ad priores opiniones & hic error,
quod Episcopi sibi sumunt potestatem instituendi nouos cultus, & ob-
ligandi conscientias, vt Gregorius constituit, vt mariti translati ad
ordinem Presbyterorum, relinquerent consuetudinem coniugum, &
continentia de confessione præcipit enumerationem, & decreta facta
sunt de discrimine ciborum & ieiunio, &c. **D**e talibus traditio-
nibus etiam libri extant recentes pleni labyrinthorum, in quibus scri-
bitur, Peccata mortalia esse violationes talium rituum, etiam extra
colum scandali. Gerson quaesit *ἐπιγνήσις*: sed vera consolatio est
vox Euangelij, quæ vult hunc intellectum libertatis in Ecclesia notum
esse & conseruari, videlicet remotis illis erroribus, de quibus dictum
est.

RITVS humanos honestos, ordinis causa factos, seruari
posse sine opinione meriti, cultuum & necessitatis, vt supra dictum
est ex Colof. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut potu, &c. Et Petrus in-
quit Actor. 15. Quid tentatis Deum, imponentes iugum cervicibus
discipulorum, quod neq; patres vestri, neq; nos portare potuimus?

TERTIA

TERTIA regula: Remotis erroribus illis, de quibus doctor Ecclesiam necesse est, postea ritus aliquos honestos, boni ordinis causa factos, & seruamus, & seruandos esse docemus: vt sine ordine homines viuere non possunt. Et Paulus inquit 1. Corinth. 14. Omnia decore & ordine fiant.

Et extat Athanasij dictum: Vtilis est ceremoniæ, sed cum cognitione veritatis & mediocritate. Hinc enim apparet oppositam esse superstitioni, quæ tunc quoque, augere remonias, & obscurabat veritatem, & onerabat conscientias Ecclesias.

A G I M V S autem gratias Deo, æterno Patri Domini nostri IESU Christi, qui propter filium, & per eum, æternam Ecclesiam colligit, quod inde vsq; ab initio generis humani constitutum publicum ministerium Euangelij, & honestos congressus, qui ipsam distinxit quædam tempora: & oramus eum, vt deinceps firmet & regat Ecclesiam. **E T** studiose docemus, vt omnes aduersus conseruationem publici ministerij, & vitent scandala & dissipationes, vt suo loco copiosius dicitur.

DE VITA MONASTICA.

O M I T T I M V S longiorem commemorationem de veteribus historijs eorum, qui vel in solitudinem secesserunt, vt Ammonites vel collegia similia scholis instituerunt, extra ciuitatum frequentiam, vt Basilius. Aliæ enim alijs causæ fuerunt secedendi. Deserentibus Monachis iam loquamur, qui minime sunt in solitudine Collegia sunt hominum, vel doctorum, vel indoctorum, in metropolitibus & frequentia commodius viuendum, quam viuunt alij homines. Habent voluptates quas expedunt, alij alias. Et multo plus occupati cæteri homines in vita politica & æconomica.

N A M ipsi quidem iam illa ridicula encomia de perfectione, & de vita contemplatiua ad se transferunt, vt olim aliqui fecerunt. Et cum magna sit multitudo hominum in illis sodalicijs, non volumus conuincere illis, qui propter culinas & licentiam illas latebras amant: sed labiles obrestamur propter gloriam Dei & suam salutem, vt cogit hæc dicta, Exodi 20. Non habebis Deos alienos: Fugite idololatriam. Corinth. 10. Qualis nunc est vita Monastica? Plurimum habet impiorum cultuum & vanitatis: Missas habent venales pro viuis mortuis, & hic quæstus est in plerisque Monasterijs maximus. Vnde est ibi & mortuorum inuocatio, cum multa terris superstitionibus, statuarum adorationibus, indulgentijs, & alijs imposturis. Hæc doctrinæ aut nulla sunt, aut corrupta. **H A C** solæ causæ satis magnæ sunt, cur homines non prophani ex illis sodalicijs abire debeant. Quia vota quæ implicat te generi vitæ, in quibus

idolorum, sunt haud dubie irrita, iuxta primum mandatum, quod est immortum & æternum, & regula omnium aliorum præceptorum: **NON HABEBIS DEOS ALIENOS, Exod. 20.**

CITANT ex Paulo 1. Timoth. 5. de viduis: Primam fidem vitam fecerunt. Sed responsio firma & perspicua est. Etiam si loqueretur Paulus de votis, tamen talia vota nullo modo probaret, quæ contraria sunt cum cultu idolorum, & multis erroribus. Sunt autem & alia multa mendacia in votis. Promittunt castitatem & paupertatem: quorum multi vero sint idonei ad vitam cœlibem, ipsi norunt. Deinde de paupertate, sciunt multo plures quærere ibi culinas instructas, quam inopiã & famem.

I A M hoc quoque considerandum est: Excursare & laudare vitam Monasticam homines diserti ut volent, tamen semper hæc opinio in hominibus non prophanis hoc exemplo confirmatur: Quod talia opera electa humano consilio sint cultus Dei, id est opera per quæ iudicet Deus se honore affici. Hæc opinio tantum est, & hominum mentibus euellenda est, & retrahendi sunt homines ad mandata Dei, iuxta hoc dictum, Matth. 15. Frustra colunt me mandatis hominum. Item: Non in præceptis patrum vestrorum, sed in præceptis meis ambulato. Hæc reprehensio vitæ Monasticæ vera & iustus est.

I A M si affingunt merita & perfectiones, magis obscuratur Evangelium de iusticiã fidei & veris cultibus. Quia terrum & horribile mendacium est, observationes monasticas mereri remissionem peccatorum, aut tantundem valere, quantum valet Baptismus, sicut Thomas expresse dicit. Nec fuit ignota antiquitati hæc impostura. Exat enim narratio seu vera, seu docendi causa scripta, quæ tamen iudicia piorum indicat.

SCRIBUNT, Antonio cupienti scire, quantum apud Deum profecisset in illis exercitijs solitudinis, monstratam esse domum sutoris Alexandrini, vicinam portæ. Ingressus igitur, alloquitur patremfamilias, interrogat de doctrina & exercitijs pietatis. Hic recte de doctrina respondit. Postea ait, se magis dieui precatone Deo gratias agere, & pro cæteris beneficijs, & quod filium miserit. Deinde petere se remissionem peccatorum propter filium, & orare, ut Ecclesiam seruet & suam familiam: orare & filium, ut pro nobis intercedat: & hac fide acquiescere, & laudem facere domesticas operas, & curare, ut filij recte doceantur. Non alia, inquit Antonio, habes exercitia duriora? Parùmne sustinet laboris, inquit iste, qui familiæ victum quærit? & multa subinde incidunt, quæ patremfamilias duriter excruciant, & accedunt onera communitatis civium. Non vides, quantum sit priuatarum & publicarum miseriarum in vita? quas recte ferre, & in his exercere fidem & patientiam, facilius duram militiam esse existimas? Abijce Antonio, & inuoluntate se commone fieri, ne anteferet sua exercitia officijs vitæ communis.

V
munis.

munis. Tales narrationes, & alia leguntur: quae etiam decessu
caussa ita scriptae sunt, tamen ostendunt eruditorum iudicia.

Nec iam longiorem disputationem addere opus est, praesertim cum nemo in illis locis, ubi sunt Monachi, ignoret, plurimum esse prauarum superstitionum in monasterijs, & studia doctrinae vel corrupta esse. Deliberationem vero de modo emendationis inuenimus ijs, qui praesunt.

In multis locis desunt pastores inuicem, aut deest victus pastoribus. His primum opitulandum erat, ut tibus monasteriorum locupletium. Postea pauperum quoque, studium iuuanda sunt, & in aliquibus scholae constitui possunt, praesertim necesse sit Ecclesiam multis pauperibus praebere sumtus ad discendum, ut ex eo numero legantur Pastores & ministri, qui doceant Ecclesiam. Hospitalia etiam inde iuuanda sunt, in quibus pauperes, qui diuini morbis laborant, ali necesse est.

Ad tales usus vere possunt alendos Pastores, pauperes, & scholasticos, ad constituenda scholae, ad iuuanda hospitalia, magna pars reddituum in Monasterijs, his regionibus Dei beneficio translata est. Reliquum in oeconomiam in quolibet Monasterio impenditur: & stulticia est, existimare, quod nomias non esse sumtuosas.

Abbatibus vero ditiores habent tempore, in quales usus profundant redditus, exempla multorum addunt, quos nominare possemus, qui pariter literas, religionem & virtutem oderunt, & helluantur de his eleemosynis, & aut nullos Pastores Ecclesijs suis praesentant: aut si quos habent, esurire faciunt.

DE INVOCATIONE HOMI-
NUM PIORVM, QUI EX HAC
VITA DISCESSERVNT.

In Capite Esaie 42. scriptum est: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Est autem gloria Dei purissima, inuocatio, ut Matth. 4. inquit Dominus: Dominum Deum adorabis, & illi soli seruias. Et immotum ac aeternum decernitur est primi praeccepti, Exod. 20. Non habebis Deos alienos. Necesse igitur in Ecclesia, doctrinam de inuocatione purissimam extant, quam corrumpendam inde vsque ab initio generis humani diaboli in multis modis semina sparsit, & semper sparget. Quare vigilantiores debemus, & maiore cura retinere modum inuocationis seu adorationis, propositum in verbo Dei, iuxta dictum Iohan. 15. Quisquis contempserit Patrem in nomine meo, dabit vobis. In his verbis inuocatio est modus, quem constantissime tueri debemus: non miscere alios modos, pugnantem cum voce diuina, aut qui nullo exemplo praesentantur in scripturis confirmati sunt.

Nulla maior virtus est, nulla efficacior consolatio, quam inuocatio. Necessè est igitur taxare eos, qui veram inuocationem vel negligunt, vel corrumpunt: & sunt corruptelæ variz. Muli non discernunt suam inuocationem ab Ethnica, ac ne cogitant quidem, quid alloquantur.

De his inquit Dominus in capite Iohannis 4. Vos adoratis quod nescitis. Vultq; Ecclesiam cogitare, quid alloquatur, inquiens: Nos adoramus quod scimus. Multi non cogitant, an, & quare exaudiantur. Recitant preces, & dubitant tamen, cum scriptum sit Iacobi 1. Postulet in fide, nihil hæstrans. De his materijs alibi dicimus.

Hoc loco reprehendimus hæc corruptelam Ethnicam, quod defenditur consuetudo alloquentium homines, qui ex hac vita discesserunt, & petitur ab eis vel auxilium, vel intercessio. Talis inuocatio aberrat à Deo, & tribuit vel efficaciam creaturis, vel auxilium, vel intercessionem. Nam qui verè recurrit ad iocuti sunt, de sola intercessione dixerunt. Sed humana superstitio longius procedit, & efficaciam tribuit, sicut multæ cantiones publicæ ostendunt: Maria mater gratiæ, Tu nos ab hoste protege, In hora mortis suscipe. Hos versiculos audiuius Doctorem Theologiæ Monachum præfari morienti, & sæpe repetere, cum quidem nullam Christi mentionem faceret: & possent exempla multa recitari.

Accedunt & alij furioses. Alij apud alias statuas existimantur esse magis propitij. Hi furioses cum palam similes sint Ethnicorum, & haud dubie valde iritent iram Dei, & à docentibus taxandi sunt, & à pijs magistratibus seuerè puniendi.

Reprehensio autem perspicua argumenta hæc tria continet. Creaturis tribuere omnipotentiam, est impietas. Inuocatio creaturæ, quæ est extra hanc vitæ consuetudinem, tribuit ei omnipotentiam: Quia confessio est, quod inuocatur omnium corda, & discernat gemitus veros à simulatis. Hæc tantum tribuenda sunt æterno Patri & Filio eius Domino nostro Iesu Christo, & Spiritui sancto. Nequaquam igitur inuocatio ad homines, qui ex hac vita discesserunt, faciendæ est.

Docendum est, hæc mala non intelligi, Sed te ipsum aspice, & considera quid agas. In hac inuocatione discedis à Deo, nec cogitas quid inuoces: & scis illos opitulatores, quos quæris, Annam, aut Georgium, non videre motus tui cordis: qui quidem si scirent se inuocari, etiam cohortescerent, nollent hunc honorem Deo debitum tribui vllis creaturis. Qualis autem est inuocatio ad surdos?

Et si scimus quid respondeant aduersarij (sincerunt enim soporata, ad eludendam veritatem) tamen diuina testimonia ipsorum responsioni defunt.

Et precatio quæ est sine fide, hoc est, vbi non potes statuere, an talem inuocationem approbet ac recipiat Deus, inanis est.

V 2 MEMINI

M E M I N I M V S Lutherum saepe dicere: In veteri Testamento illustre testimonium esse diuinitatis Messiae, quod affirmat cum inuocari. Et hac proprietate Messias ibi à cæteris Prophetis distinguitur. Id grauisimum testimonium querebatur obfcuratum & libere statum esse, translata inuocatione ad alios homines. Ac postea hanc solam causam dicebat, consuetudinem alios inuocandi improbandam esse, etiamsi non accederet alia causa.

S E C U N D V M argumentum. Irrita est inuocatio sine fide, & cultus in Ecclesiam sine mandato diuino inuehendus est. Nulla enim exeat sententia, quæ ostendat inuocationem hanc, quam de fratribus homines factam, Deo placere & efficacem esse. Est igitur irrita inuocatio. Qualis est enim precatio, hoc modo accedere ad Annam Georgium? Inuoco, sed dabitur utrum tua intercessio mihi proficiat, dabitur an me audias, an mihi opem feras. Si homines hæc omnia peccata intelligerent, execrarentur tales preces, ut reuera hæc execrandæ, & sunt Ethnicæ. Postea ex talibus inijs quanti furor sequuntur? concursus & inuocationes ad certas statuas, petitis totorum beneficiorum à singulis: ab Anna, ut à Iunone, petuntur diuinitas à Georgio, ut à Marte, victoriæ: à Sebastiano, Rocho, depulso peccati sententia: ab Antonio, defensio porcorum, &c. Hæc etiam aduersarij dicunt se non probare, tamen lucri causa retinent, ut manifestum est.

Adiungamus & **T E R T I V M** argumentum. Expresse scriptum est 1. Timoth. 2. **V**nus est Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Hunc in omni inuocatione intueri nos oportet, & Evangelij doctrinam de eo nosse: Quod nemo accedere ad Deum possit, nisi per hunc Mediatorem, qui simul interpellat pro nobis, ut ipsa ait Iohan. 14. Nemo venit ad Patrem, nisi per Filium. Et iubet nos ad sese confugere, inquiens, Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et modum inuocationis ipse docet, cum ait Iohan. 16. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Patrem nominat, ut seiungas tuam inuocationem ab Ethnica, & cogites quid alloquaris. Cogites hunc verum Deum esse, qui se patefecit misso filio. Non vageris animus, ut Ethnica mulier in Tragœdia dicit: Inuoco te Deus, quicquid es, &c. Sed hunc esse verum Deum scias, qui se patefecit misso filio, crucifixum & resuscitatum, & talem agnoscas, sicut se patefecit. Deinde scias, hæc ita certo recipere & exaudire inuocantes, cum ad Mediatorem illum, crucifixum pro nobis, & resuscitatum confugimus, & petimus nos propter eum recipi, exaudiri, iuari & saluari. Nec alio modo ullus homo recipitur à Deo vel exauditur. **N**e cuncta hæc in inuocatione, sed iubet sic inuocantes firma fide statuere, hunc cultum Deo placere, & sic inuocantes certo recipi & exaudiri. Ideo in

Mat. 14. Quicquid petieritis in nomine meo, id est, me agnoscen-
tes nominantes, seu inuocantes tanquam redemptorem, summum sa-
crotem & intercessorem. S O L V S hic summus Sacerdos in-

tercedit in sanctum sanctorum, id est, in arcānum consilium diuini-
tatis, & cernit peccata æterni Patris, & pro nobis interpellat, & no-
stris dolores, gemitus & preces ad eum perfert, seruitans corda nostra.

H A N C doctrinam de Mediatore obsecratam & corruptam
esse, manifestum est, cum confugerent homines ad matrem virginem,
tanquam magis propitiam, & alij alios mediatores quærent.

A c manifestum est, nullum extare exemplum in Prophetis aut
Apostolis, ubi fiat compellatio ad homines: Exaudi me Abraham,
vel, Exaudi me Deus propter Abraham. Sed compellatio fit ad De-
um, qui se patefecit: videlicet ad æternum Patrem, Filium I E S U M
Christum, & Spiritum sanctum, vt recipiat, exaudiat, & saluet pro-
pter filium. F I T & expresse ad filium, vt 2. Thessal. 2. Ipse Do-
minus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos,

conseruet vos, &c. Et Gen. 48. nominat Iacob Deum, & Mediatorem
filium, cum ait: Deus, coram quo ambulauerunt patres mei, & Ange-
lus qui eripuit me de cunctis malis (id est, promissus saluator) bene-
dicat queris istis. Vtimur igitur his formis.

I N V O C O te omnipotens Deus, æterne Pater Domini nostri
Iesu Christi, conditor coeli & terræ, & omnium creaturarum, vna cum
filio tuo Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto tuo, sapiens,
verax, bone, iuste, liberrime, caste & misericors, miserere mei, & iu-
stifica me per & propter Iesum Christum, filium tuum crucifixum pro
nobis, & resuscitatum, exaudi & sanctifica me Spiritu sancto tuo.

I N V O C O te Iesu Christe, filij Dei crucifixe pro nobis, & resu-
scitate, λόγε υἱοῦ θεοῦ ἀϊδίου πατρὸς, miserere mei, intercede
pro me apud æternum Patrem, & sanctifica me Spiritu tuo sancto.

I N his formis scimus quid alloquamur. Et cum extant testi-
monia verbi Dei, quæ ostendunt hanc inuocationem Deo placere, &
exaudiri, talis inuocatio fide fieri potest.

H A E C non sunt in
inuocatione, quæ fit ad homines. Colligunt nonnulli testimonia ex
Augustino & alijs, vt ostendant beatis in cælo curæ esse res huma-
nar. Potest hoc illustrius ostendi ex colloquio Moyfi & Eliæ cum
Christo. Et non dubium est, beatos orare pro Ecclesia, sed tamen
inde non sequitur inuocandos esse.

E T S I autem docemus,
non inuocandos esse homines, tamen historias beatorum populo
proponimus. Quia necesse est omnibus aliquo modo noram esse Ec-
clesiæ historiam, quibus testimonijs vocata & condita sit Ecclesia, &
quomodo seruetur, & quod genus doctrinæ per Patres, Prophetas,
Apostolos & Martyres propagatum sit. In his historijs iubemus, vt

omnes agant gratias Deo, quod se patefecit, quod colligit Ecclesiam per filium, quod doctrinam nobis tradidit, & quod misit doctores, & in eis testimonia de se ostendit.

IUBEMVS, vt doctrinarum considerent, & vt testimonijs quæ Deus in eis ostendit, firmo confirmet. Considerent item exempla iudicij & pœnarum, vt creteretur in eis timor Dei: iubemus imitari fidem, patientiam, & ceteras virtutes. Discant in Deo non esse προσωποληψία, & petant quoq; recipi, exaudiri, regi, saluari & iuari: sicut Deus recipit uidem, Manassem, Magdalenam, latronem in cruce.

NIHILVS etiam, quomodo exempla cuilibet in sua vocatione imitari sint. Quia error in imitatione, & κακοζήλια, sæpe ingenium nobilium causa est. Laudamus etiam ipsorum sanctorum diligentiam, qui curarunt, ne effunderent dona Dei. Deniq; non stulti amplissimam doctrinam ex his historijs promere possunt, quam propo- pulo remota superstitione vtilissimum est.

DE MAGISTRATV POLITICO.

DE beneficio in Ecclesijs nostris & hæc pars doctrinæ de dignitate magistratus, qui gerit gladium, & de dignitate legum, iudiciorum, & totius ordinis politici, pie illustrata est: & magno labore ac multis scriptis refutati sunt Anabaptistarum & aliorum fanaticorum hominum multi & magni furores.

DOCENTUR in tota doctrina Dei, per Prophetas & Apostolos tradita, immari ordinem politicum, magistratus, leges, iudicia, & legitimam societatem hominum nequâquam casu existere in genere humano. Et quanquam multum est horribilium confusionum, quæ à diabolo & ab hominum furoribus oriuntur, tamen à Deo institutam esse legitimam gubernationem, & societatem hominum: & quantum ordinem reliquum manet, immensa bonitate Dei, propter Ecclesiam conseruari. Sicut Rom. 13. dicitur, & in Psal. 126. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam, &c. Sunt igitur res in genere bonæ gerere magistratus, esse iudicem, esse ministrum iudiciorum, legitime vt iudicij, gerere bella legitima, & esse militem in bellis legitimis, &c.

ET potest his rebus vt homo Christianus, sicut vtitur cibo, potu, remedijs, emtione, venditione. Ne peccat gerens magistratus, iuxta vocationem, exercens iudicia, perlitans, legitimo supplicio afficiens condemnatos, &c. Et magistratum politico subditi debent obœdientiam, sicut Paulus inquit Rom. 13. Non solum propter iram, id est, metu pœnæ corporalis, qua afficitur contumaces ab ipsis magistratibus: sed etiam propter conscientiam

tion, id est, contumacia est peccatum offendens Deum, & auellens obedientiam à Deo.

HANC sententiam diuinam Ecclesijs proponimus, quæ munit potestatem legitimam, & totum ordinem politicum: & ostendimus discrimen Euangelij & politicæ gubernationis. Vult Deus regi & coërceri politica gubernatione omnes homines, etiam non renatos: ac lucent in hac gubernatione quoq; sapientia ac iusticia Dei, & bonitas erga genus humanum. Sapientiam ostendit ordo, qui est discrimen virtutum & vitiorum, & consociatio hominum per legitima imperia, & contractus miranda sapientia ordinatos.

DEINDE iusticia Dei conspicitur in politica gubernatione, quia vult puniri manifesta scelera à magistratibus: & cum ipsi qui præsumunt supplicia de fontibus. Deus ipse mirabiliter rapit eos ad pœnas, & regulariter atrociam delicta punit atrocibus pœnis in hac vita, vt dicitur Matth. 26. Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item Heb. 11. Scottatores & adulteros iudicat Deus, &c. Vult in his pœnis conspici discrimen virtutum, & vitiorum, & vult disci Deum sapientem, iustum, veracem & castum esse. Conspiciunt & bonitas Dei erga genus humanum, quia hoc modo societatem hominum conseruat. Ideo autem conseruat, vt inde Ecclesia colligi possit, & vult politias esse hospitia Ecclesiæ.

ET aliud est politica gubernatio, quæ coërcet omnes etiam non renatos: aliud remissio peccatorum & iusticia in cordibus, quæ est incoatio vitæ & salutis æternæ, quæ voce Euangelij fit in credentibus. VTRVNQ; & bonum tribuit Deus generi humano, & discrimina iusticiæ politicæ & lucis in cordibus, vult intelligi. Nec Euangelium damnat, nec dissipat politias aut œconomias. Etsi autem non pertinet ad docentes in Ecclesia, leges particulares ferre de politica gubernatione, tamen in genere de officio potestatis hoc tradit vox diuina.

PRIMUM. Vult Deus, sine vlla dubitatione magistratus sonare vocem legis moralis in genere humano, quod ad disciplinam attinet, iuxta decalogum, seu legem naturalem, hoc est, vult magistratum voce primum proponi summas & immutabiles leges, prohibentes eum idolorum, blasphemias, periuria, iniustas cædes, vagas libidines, violationem coniugij, furta & fraudes in pactis, contractibus & iudicijs.

SECUNDUM officium: Harum legum diuinarum & immutabilium, quæ sunt testimonia de Deo, & summæ normæ morum, fit custos magistratus, in puniendis omnibus qui eas violant. Nam vox legis sine pœna & sine executione parum valet ad frænandos & coërcendos homines. Ideo dictum est à Paulo Rom. 11. Potestas fit terrori malo operi, & honori bono. Et antiquitas recte dixit: Magistratus est custos legis, scilicet primæ & secundæ tabulæ, quod ad disciplinam attinet.

TERTIVM officium est magistratus politici, etiam adde-
gi naturali aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum
legis naturæ, sitq; harum legum cultos in puniendo. Sed necesse
quam ferat aut defendat leges pugnantibus cum iure diuino & naturali,
sicut scriptum est Esa. 10. Væ ijs qui condunt leges iniquas, & in
imperia sunt ordinatio diuina, in qua sapientia & iusticia Dei
leges iustæ dominari debent, sicut inquit rex sapiens & Denim
Iosaphat, 2. Par. 19. Non hominum exercetis iudicium, sed Dei
vobiscum est in iudicio. Sit timor Dei vobiscum, & cum diligenti
omnia agite.

QUANQUAM autem multi in imperijs con-
gunt gloriam Dei, tamen hæc præcipua cura esse debebat, an
amplecti veram doctrinam de filio Dei, & Ecclesiam fouere, sicut
2. inquit: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.
Item Psal. 21. Aperite portas principes vestras: id est, Aperite im-
peria Euangelio, & præbere hospitium filio Dei. Et Esaiz 49. Et regi-
erunt nutritores tui, & reginæ, id est, Respublicæ sint nutritrices Ec-
clesiæ, præbeant hospitia Ecclesiæ & pijs studijs. SINT membra
Ecclesiæ ipsi quoq; reges & principes, & doctrinam recte intelligant,
non adiuuent eos qui falsam doctrinam stabiliunt, & inuolunt
am exercent, sed sint memores huius dicti: Glorificantes me
cabo. Et Daniel cap. 4. regem Babilonicum hortatur ad agnoscen-
nem iræ Dei, & ad clementiam erga exulantem Ecclesiam, cum ait
Redime peccata tua iusticia & clementia erga pauperes, & erit
tuo delictorum tuorum. Et cum sint inter præcipua Ecclesiæ membra,
videant ut iudicia in Ecclesia recte exercentur, sicut Constantinus,
Theodosius, Arcadius, Marcianus, Carolus Magnus, & multi pijs
reges curauerunt recte exerceri iudicia Ecclesiæ. Cæterum de delictis
mine vtriusq; gradus ministerij Euangelici & politicæ potestatis, ex-
tant scripta in Ecclesijs nostris multa, quæ ostendunt, nos neq; heretico-
ticas, neq; seditiosas opiniones docere, sed monstrare necessariam
doctrinam in Euangelio traditam de vtroq; gradu, vtilem pietati &
paci communi.

DEO GRATIA.

HÆC est summa doctrinæ, quam in Ecclesijs nostris, Dei be-
neficio vna voce sonamus: quam quidem esse incorruptam semper
am doctrinæ diuinitus traditæ in scriptis Prophetis, & Apostoli-
cis, & Symbolis, nequaquam dubitamus, & ex vetustis scripturarum
sincerioribus intelligi potest, congruere eam cum veteri & puriori
Ecclesia. OSTENDIT autem res ipsa, nos non curiositate
uas aut argutas disputationes quæsiuisse, nec de potentia aut opibus
contendere, sed tantum necessariam doctrinam ad veram iuocantem

Dei, & ad veros cultus, & ad veram cognitionem Dei, & ad saluam animarum, ex magna caligine traditionum & opinionum euoluit, & simplicissime ac planissime eam Ecclesijs proponere. Nescit enim omnes sanos fateri, magnas fuisse doctrinæ tenebras, & multos errores in doctrina monachorum, & laqueos conscientiarum multiplices in Pontificijs traditionibus. Et vera doctrina sit vera, plana, perspicua, utilis conscientijs & moribus, ostendit collatio. Non enim defugimus iudicia piorum: imo semper veram Dei Ecclesiam, hoc est, omnes pios & eruditos, ubicunq; sunt, volumus hac, quæ dicimus, cognoscere: quos non dubitamus testes fore, hanc doctrinam esse vere Ecclesiæ Dei Catholicæ consensum.

OFFERTIMVS etiam nos, quocunq; tempore, ad copiosiorum declarationem in singulis partibus: & hanc commemorationem doctrinæ nunc factam, congruere cum Confessione Augustæ exhibitæ, Anno 1530. sentimus.

CVM igitur doctrina, quam recitauimus, vera sit, & Ecclesiæ necessaria, oramus ne damnentur Ecclesiæ nostræ quasi aut errores amplectantur, aut sine graui causa stolide & seditiose tumultuentur. Veritas & rerum magnitudo, hac iniusta criminatione nos liberet.

DEINDE ipsam synodum pie monemus: vident veteres abusus, & errores multos & magnos hæere in Ecclesia, quia omnibus ætatibus inde vsq; ab initio generis humani, diabolus errorem semina spargit: & postea multa, inscitia hominum, aut superstitione confirmantur aut repullulant.

CVM autem iam varietas multarum superstitionum nota sit, tempora flagitant emendationem: & nisi gubernatores curabunt extirpare illustratam veritatem, magnæ distractiones opinionum secuturæ sunt, præsertim cum in hac postrema mundi senectâ plus confusionum impendeat. Ideo Synodus videat, ne manifestam veritatem damnet. Et si pie deliberata est, quomodo consulendum sit Ecclesijs, & à nobis declaratio copiosior petetur: eligendi sunt viri eruditi, intelligentes & amantes veritatem, & timentes Deum, qui de his tantis rebus simul deliberent. Nec tantum numero suffragiorum nobiscum certetur, cum manifestum sit ex multis præiudicijs, quid Roman. Pontifex & plurimi Episcopi ei addicti sentiant, qui tot iam annos non solum edicta contra nos sanguine scripta ediderunt, sed etiam multos nobiscum sentientes interfecerunt: & multi doctrinam nec intelligunt, nec curent, sed profanis persuasionibus imbuti, exilliment hoc præcipue dignum esse politicis viris, defendere præsentem formam, & suam auctoritatem suam. Et ad hanc rem quærunt ministros idoneos, qui sophisticarum præstigijs veritatem eludant. **QVARE** ita testamur, nos veritatem non abiecturos esse: etiam si talium hominum

292 DE MAGISTRATV POLITICO.
minum iudicijs condemnata fuerit: & palam testamur, nos Tridentinæ Synodo, quæ antea edidit decreta, partim palam falsa, partim ambigua & sophistica, non assentiri: sed flagitare, vt de iisdem rebus & audiamur, & errores antea confirmati decretis Tridentinis emendentur. Et reuerenter oramus inuictissimum Imp. Carolum Augustum, ne permittat aduersarijs, vt veritatem sua audia opprimant, & crudelitatem quæ aduersus innocentes exercetur confirmet, & maiora dissidia iniustis decretis excitent. *Civem*
MENDAMVS autem & Ecclesiam & nos ipsos filio Dei Dominostro IESU Christo, quem scimus voce Euangelij colligere sibi tantam Ecclesiam: & eum oramus, vt nos regat, nec sinat extingui lucem Euangelij sui, nec deleri sinat cœtus ipsum vere inuocantes.

DEO GRATIA

A P P E N D I X.

ROGAMVS autem omnes, qui in vicinis Ecclesijs decretum aut alibi, qui amplectuntur Confessionem Augustæ exhibitam Anno 1530. vt hæc legentes, si quid alicubi desiderant, amanter non moueant, quia non volumus aliud genus doctrinæ gignere, sed simpliciter recitare illius Confessionis Augustanæ sententiam, & communem consensum harum Ecclesiarum, & petimus vt candidè Deo gloriosè iudicetur. Non volumus noua dissidia serere, sed tantumne oramus Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, qui precatus est in agone suo, vt vnum simus in Deo, vt faciat, vt nos quoq; in plurimis Ecclesijs vnum simus in ipso.

F I N I S.

NOS, QUORVM NOMINA ASSCRIPTA SVNT, QVI
 nunc in Ecclesijs & Academijs, quarum infra sit mentio, doce-
 mus, affirmamus & hoc scripto, quod dextre & non calumni-
 osi intelligi volumus, recitatum esse doctrinam communem, quæ so-
 let in Ecclesijs & academijs, in quibus Euangelium docemus. Et sen-
 timus vere hanc esse puram & incorruptam doctrinam Ecclesiæ Do-
 mini nostri IESU Christi, congruentem cum scriptis Prophetis &
 Apostolicis & Symbolis, ac necessariam Ecclesijs, & oramus Domi-
 num nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum,
 ut has Ecclesias clementer regat & protegat, Offerimus etiam nos ad
 declarationem in singulis articulis.

Hæc scripta sunt Anno M. D. LI. die deci-
 ma Iulij, in oppido V Viteberga, vbi vicina-
 rum Ecclesiarum pastores conuenerant.

Ego Iohannes Bugenhagen Pomeranus, Doctor, pastor
 Ecclesiæ V Vitebergenfis, & superintendens in Electoratu
 Saxonie, subscripti hac mea manu.

Iohannes Pfeffinger Doctor Theologiæ, pastor Ecclesiæ
 Christi in vrbe Lipsia, & superintendens, manu propria sub-
 scripsi.

Eraſmus Sarcerius, pastor Ecclesiæ Lipsensis apud D.
 Thomam, manu mea subscripsi.

Wolfgangus Pfentnerus Doctor, pastor Ecclesiæ An-
 namontanæ, m. p. f.

Caspar Zeunerus, pastor Friburgæ, m. p. f.

Daniel Gresserus, pastor & superintendens Ecclesiæ
 Dresdensis, m. p. f.

Antonius Lauterbach, Ecclesiæ Pynensis pastor & su-
 perintendens, m. p. f.

Nicolaus Picus, pastor & superintendens Ecclesiæ
 Chemnicensis, m. p. f.

Georgius Hala, pastor Zuiccauiensis.

Iohannes Schreiner, pastor & superintendens Ecclesiæ
 Grimmenfis, m. p. f.

Augustinus Hymmel, pastor & superintendens Ecclesiæ
 Alidenburgensis, m. p. f.

Iacobus

Jacobus VVeigant, pastor & superintendens VVittenfelsensis, m. p. f.

Iohannes Buchner, pastor & superintendens Orlitzensis, m. p. f.

Ego Iohannes Rutilius Saltzo in Turingia superintendens, hanc Confessionem approbo vt Christianam, in hoc signum me subscripsi.

Iohannes Voitlender pastor & superintendens in locersberg, m. p. f.

Iacobus Klapius Ecclesiae Haynensis pastor & superintendens, m. p. f.

Georgius Mohr pastor & superintendens Torgau.

Martinus Vuolfius pastor & superintendens Colditzis, m. p. f.

Valentinus Braun pastor in Dobeln subscripsit.

Sebastianus Frochelius minister Ecclesiae VVitebergensis, f.

Lucas Hezer minister & concionator Ecclesiae VVitebergensis, f.

Alexander Alesius Scotus D. Theologiae, & Decanus collegij Theologici in academia Lipsica.

Bernardus Zieglerus D. Theologiae.

Nicolaus Herco S. Theologiae D.

Georgius Zeeler D. Theologiae.

Iohannes Mencilus D. Theologiae.

Igachimus Camerarius Pabepergensis, studiorum liberalium professor Lipsiae, *ὄντα φρονῶ καὶ πιστεύω.*

Iohannes Forsterus S. Theologiae Doctor & professor VVitebergensis.

Georgius Maior Sacrae Theologiae Doctor & professor in academia VVitebergensi.

Philippus Melanchthon professor in academia VVitebergensi.

Paulus Eberus Kittingensis, professor artium in Academia VVitebergensi.

L. D.

S. 294

DE QVINTVR ALIA

AVM ECCLESIARVM ET RE-

GIONVM, APPROBATORIA SCRIPTA, QVIBVS
eadem repetitio & approbatur &
confirmatur.

SCRIPTVM LEGATORVM ILLV-

strissimi Principis, Domini Iohannis Marchio-
nis Brandenburgensis, &c.

Wes befehl vnd abfertigung des Durchlauchtigen hoch-
gebornen Fürsten vnd Herren / Herrn Iohansen Marg-
graffen zu Brandenburg/ etc. vnseres G. F. vnd H. Seind
wir Caspar Marsilius Licentiatus vnd Hoffprediger zu
Castrin vnd M. Henricus Hamme Superintendent des ortz zu
Königsberg/ alhie zu Witteberg bey den Ehrwürdigen hochgelar-
ten Herrn/ Domino D. Iohanne Bugenhagen Pastore, D. Philippo
Melancthone, D. Iohanne Forster, D. Georgio Maiore, &c. gehor-
samlich erschienen / Also von iren Achtbarkeiten ein Schrifft oder
Protocoll einer gefassten Confession/ gegen das vielleicht zukünftig
Concilium empfangen/ mit ermanung solchs zum treulichsten zu-
traten vnd expandiren/ iren Achtbarkeiten dazumal vnd folgends
M. G. F. vnd Herren vnser meynung davon widerumb zu referiren.

Welchs also von vns/ vnseres verstands vnd vermögens/ zum
schliffsten fürgenommen/ vnd ist solche Schrifft allenthalben von
vns in Worten vnd Sentenzen nicht allein Christlich/ reine/recht/
vnd vnser h. Augspurgischen Confession vnd Locis Communibus
gemais/ sondern auch etwas klarer vnd mechtiger befunden / Das
wir darob Gott gedürllich lob vnd danck gesagt/ Mit oberantanten
Herrn Doctorn vnsern lieben Herrn Vatern semplich allerley weis-
ter conferiret/ vnd entlich also eintrechtlich verlassen/ Alleine noch
M. G. F. vnd Herrn meynung/ wo solchs confitiren amemlich be-
funden/ möchte zugleich mit vnd neben der Augspurgischen Confes-
sion dem Concilio vberantwortet werden / begeret/ mit erbieung/
im fall der notturfft/ durch sonderliche geschickten/ für dem Con-
cilio weiter zuerkleren vnd zu confirmiren/ etc. Actum
Wittenberg/ in aedibus Domini Philippi, die
xxvi. Iunij. Anno m. h. 11.

SCRI-

SCRIPTVM LEGA-
TORVM GENEROSI CO-

MITIS GEBHARDI

A MANSFELT, &c.

WACH dem der Wolgeborne Edle Herr Graff Schick
Graff vñ Herr zu Mansfelt/vnser Euediger Herr
anher gen Wittenberg zu dem Erwürdigen Hochgelehrten
Herrn Philippo Melanchthone, vnserm lieben Prueff
ren/ mit befehl vnd brieffen abgefertiget/ berichte zu empfangen
wegen der Schrift/ die man auff dem Conclito/wo eines worts
solte/ vberantworten würde/ So haben wir M. Johannes Wige-
dus/ vnd M. Andreas Theobaldus/ seiner gnaden vntertho-
Diener in Gottes Wort/ dieselbige gestellte Schrift/ vnserm ge-
ringen verstande nach/ fleißig vnd trewlich durchlesen/ vñ lob
Gott lob/ vnd bekennen für vns/ das dieselbige Schrift der Apo-
sturgischen Confession gemess sey/ vñ fasse gründlich vñ klar die
Lehre von den höchsten Artickeln des Christlichen Glaubens/ vñ
Sacramenten von Christo eingesetzt/welche durch Gottes gnade
Kirchen dieser Lande bissher eintrechtig gelehret vnd bekant
den ist/ Welche Lehre wir auch für die Ewige vñ wandelbare Wahr-
heit Gottes halten/ durch den eingebornen Sohn Gottes Ihesum
Christum vom Himmel offenbaret/ vñ in der Propheten vñ Apo-
stel Schriften begriffen. Dancken derhalben Gott dem Vater vn-
sers Heilands Ihesu Christi/ sampt dem Sohn/ vnserm einigen
Erghirten vñ Erlöser/ vñ dem heiligen Geiste/ der in alle werlt
seit/ für solche gaben/ reiner/ warhafter/ heilsamer Lehre/ ver-
schen vñ bitten von herzen/ das Gott solche richtige/ ware/ vñ ge-
vñ nötige Lehre vnter vns erhalten wolle/ vñ dieselbige auch
ten/ auch in andere Lande/ auff das seine Gemeine/ welche
in hie vñ dort ewig erkennen/ loben vñ ehren sol-
groß vñ herrlich werde/ A M E N.

Actum VVitebergæ, Calend.
Augusti,

ANNO M. D. LI.

SCRIPTVM LEGA-
TORVM ILLVSTRISSIMI
PRINCIPIS, DOMINI GEORGII
Friderici Marchionis Brandebur-
gensis, &c.

EGO M. GEORGIVS KARG PASTOR SVABAECEN-
sis, & Iohannes Serranus, alias Seger, Pastor Rosfeldensis, ab
Illustrissimi Principis & Domini, Domini Georgij Friderici
Marchionis Brandeburgensis, &c. Domini nostri Clementissimi,
Senatu ablegati VVitebergam, ad reuerendos Patres & Praeceptores
nostros, D. Magistrum Philippum Melanchthonem, & ceteros S.
Theologiae Doctores, vt cognosceremus confessionem fidei recens à
D. Philippo Melanchthone scriptam, exhibendam Concilio Tridenti-
ni congregato: Testamur nos accurate legisse hoc scriptum, & affir-
mamus in eo doctrinam Euangelij Domini nostri Iesu Christi, prout
in sacra Scriptura vtriusq; Testamenti, & in Symbolis continetur,
sincere & sine sophistica, modo dextre intelligatur, propositam, quæ
& in nostris Ecclesijs aliquot iam annis prædicata, nunc etiam doce-
tur, auditur & approbatur ab omnibus vere pijs, & Spiritu Dei sancto
illuminatis. Et oramus Dominum nostrum Iesum Christum, propter
peccata nostra à Deo Patre traditum, & propter iustificationem no-
stram resuscitatum, vt Ecclesias quoq; nostras cum omnibus alijs
clementer regat & protegat, nosq; in ea fide & libertate, in qua sta-
mus, confirmet, adeoq; constantes ad finem vsq; vitæ nostræ per Spi-
ritum suum sanctum conseruet, AMEN. Actum VVitebergæ;
Die XI. Septembris. Anno, &c. M. D. LI.

Ego M. Georgius Karg, Pastor Ecclesiæ
Suabacensis, manu propria subscripsi.

Ego Iohannes Serranus, alias Seger, Pastor
Rosfeldensis, manu mea subscripsi.

SCR

SCRIPTVM LEGATORVM
 RVM GENEROSORVM COMITVM
 A MANSFELT.

CVM NOSTRORVM COMITVM NOMINE VITTEBERGAM ABLEGATI ESSEMUS, AD PERENDUM CONSILIUM DE CONCILIO INDICTO, A REVERENDIS VIRIS D. PHILIPPO MELANCHTHONE, PATRISQUE PRÆCEPTORIBUS NOSTRIS OBSERVANDISSIMIS, FORMA EIUS SCRIPTI, QUOD IN CONCILIO OFFERENDUM ESSET, NOBIS EXHIBITA EST. SUMMAM QUÆ QUÆ POTUIMUS ATTENTIONE, PRO INGENIORUM NOSTRORVM TENENTIA, PRO TEMPORIS RATIONE, ID SCRIPTUM LEGIMUS, & CONSIDERAVIMUS. TAMEN ITAQ; IN ISTO SCRIPTO, SUMMAM EIUS DOCTRINÆ, QUÆ DEI BENEDICTIO IN ECCLESIIJS HARUM REGIONUM INCORRUPTÆ HAC TENUIS SONITUS, & HÆC ADHUC, PERSPICUE COMPREHENSAM ESSE. IUDICAMUS AUTEM CÆCUM SCRIPTIS & PÆRPTUO CONSENSU PROPHETARUM & APOSTOLORUM COMPARE, NEQ; VLLA SOPHISTICA LABEFACIARI POSSE. AGIMUS IGI TUR DEO PATRI DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI GRATIAS, PRO PATRIFICATA LUCE EVANGELIJ, & PÆCAMUR ARDENTIBUS VOTIS, VT HANC SINCERAM DOCTRINAM, VERLUS OMNES INFIDIAS & IMPETUS DIABOLI TUEATUR & CONFIRMET, COLLIGAT SIBI INTER NOS & ALIAS QUOQ; GENTES ECCLESIAM SE PÆRPTUO AGNOSCENTEM, INUOCANTEM & CELEBRANTÆ. VT IGI TUR HÆC SCRIPTO SUBSIGILLIUM & TESTIMONIUM NOSTRUM ADDEREMUS, NOMINA NOSTRA SUBSCRIBERE VOLUMUS.

Michaël Cælius Inclytorum ac Generosorum Comitum à Mansfelt Concionator, manu propria subscripsit.

Iohannes VVigandus Minister Verbi Dei in oppido Mansfelt.

Iohannes Prætorius Minister Verbi Dei in arce Stolberg, m. p. f.

Valentinus Sifridi, Minister Verbi Dei in oppido Ortenberg, in Comitatu Königsteinensi, manu propria subscripsit.

SCRIPTVM MINIST
STRORVM ECCLESIAE IN

INCLYTA VRBE

Argentorato.

S. D.

SCRIPTVM D. PHILIPPI MELANCHTHONIS, CA-
risissimi Praeceptoris nostri, quod delectus frater & symmista no-
ster D. Iohannes Marbachius attulit, vidimus, legimus, & exo-
sculati sumus, bonaq; fide de eo restamur, quisq; sua manu, quod con-
fessionem sit vnicā & verā doctrinā de Dei essentia & voluntate, quā à
Deo patrefacta est, & commendata primis Patribus & Prophetis, po-
stea illustrata voce filij Dei Domini nostri Iesu Christi, crucifixi pro
nobis & resuscitati, & voce Apostolorum ac Apostolicorum viro-
rum: Ac nequaquam recipiendas esse vllas opiniones pugnantes cum
illa prima Prophetica doctrina, & voce filij Dei.

Caspar Hedio Doctor Theologiae, docens Eu-
angelium in Ecclesia Dei, in inclyta vrbe Ar-
gentorato, manu propria subscripsit, vt vna sit
vox multarum Ecclesiarum.

Iohannes Marbachius Theologiae Doctor, &
Pastor Ecclesiae ad S. Nicolaum Argentorati,
manu propria subscripsit.

Beatus Geringus, Minister Euangelij Christi
veteranus, Pastor Ecclesiae Dei, quae apud D.
Thomam Argentorati conuenit, manu pro-
pria subscripsit.

Theobaldus Nigri, Minister in Euangelio
Christi Ecclesiae Argentoratensis, agnosco chi-
rographo meo, hanc Confessionem vere Christi
& Apostolorum doctrinam esse, quae virtus est
ad saluandum credentes, praeter quam nullam
aliam esse iudico.

X

Lucius

Lucius Kyberus, ad S. Aureliam Pastor, præsentibus testor, huic piæ Confessioni, solidæ & consummatæ nihil addendum, neq; in ea aliquid desiderari posse, quam & ego libenter confiteor, & Domino pro reuelata sua voluntate, gratias ago.

Iohannes Lenglinus, Pastor Ecclesiæ Iesu Christi ad S. Guilhelmmum Argentorati, propria manu subscripsit.

Ludouicus Rabus, Ecclesiæ Christi apud Argentoratum Minister, hanc Confessionem & doctrinam Ecclesiæ Vitebergensis, & coniunctarum, quæ sine vlla dubitatione consensus est Ecclesiæ Catholicæ Christi, ex animo amplectitur, manuq; propria subscripsit.

Christophorus Scellius sst.

Chunradus Hubertus, manu mea subscribere volui.

Leonhardus Fontanus, Minister & Diaconus Ecclesiæ S. Nicolai Argentinae, idem quod Fratres & Præceptores testantur, manus propriæ subscriptione confirmatum volo.

SCRIPTVM MINI
STRORVM ECCLESIA-
RVM CITERIORIS
POMERANIAE,

SALVTEM ET PACEM
IN CHRISTO.

CVM ILLVSTRISSIMVS PSINCEPS
Philippus, Dux Stetinensium, Pomeraniæ, Cassubio-
rum, &c. Dominus noster clementissimus, à nobis peteret, vt
iuxta edictum inuictissimi Imperatoris Caroli, summam do-
ctrinæ, quæ in Ecclesijs & Scholis nostris magno consensu
traditur, breui scripto comprehensam, congruentibus omni-
um suffragijs, Tridentinæ Synodo offerremus: non graua-
tum id negotij, quod pietati, iusticiæ, & præcepto Dei maxime
consentaneum erat, suscepimus. Sed cum id etiam temporis,
vestra confessio Illustrissimi Principis iussu, nobis exhibere-
tur, ac anima duerteremus recitari in ea doctrinam veram, pi-
am, & salutarem Ecclesiæ, planè congruentem cum scriptis
Propheticis & Apostolicis: visum est omnibus Ministris &
Doctoribus Ecclesiarum, qui Grypsuualdæ conuenerant, vt
inhibito labore supersedentes, vestram confessionem nostris
omnium suffragijs comprobaremus, ac vt nostram, Illustrissi-
mo Principi, & Tridentinæ Synodo offerremus. Quare hic
palam testamur & affirmamus coram Deo & omnibus Sanctis
in celo & in terra, doctrinam, quæ in vestra Confessione pro-
ponitur, verum & perpetuum esse consensum Catholicæ Ec-
clesiæ Filij Dei Domini nostri IESV CHRISTI, nosq; eam
toto pectore amplecti, ac sonare in nostris Ecclesijs Aca-
demjs ac Scholis, ac Deo iuuante ad omnem æternitatem con-
stanter professuros ac defenduros esse. Quod cum ita sit, reue-
renter oramus, vt pro commemorabili vestra erga nos pietate
& beneuolentiâ, nostras Ecclesias, & eos qui harum Eccle-
siarum

X 2

fiarum nomine isthuc emittuntur, doctrina, consilio, & ceteris
 genere officij iuuetis, vobisq; commendatos & coniunctos
 esse sinatis: ac omnino statuatis, nos, cum de sacris ceremonijs
 in Euangelio institutis, tum vero de vniuersa doctrina cele-
 sti, deq; ritibus ad eutaxiam Ecclesie pertinentibus, plane
 idem vobiscum sentire, nec Deo dante passuros, vt vlti-
 quam temporibus ab hac sententia depellamur. Commenda-
 mus etiam filio Dei Domino nostro IESV CHRISO
 stram salutem, eumq; toto pectore & ardentibus votis opte-
 mus, vt actiones & conatus vestros regat & fortunet ad glo-
 riam sanctissimi sui nominis, & ad vtilitatem Ecclesie. Bene
 & feliciter valeat V. E. in Christo, cui & nostras Ecclesie
 honesta studia pijs votis commendamus. Datæ Grypswalden
 in Synodo prouinciali, Anno M. D. LII. die XXI. Ianuarij.

Vestre excellentie addictissimi

Rektor Academiæ Grypswaldensis,
 Superattendens, Doctores, Pastores
 & Ministri Ecclesiarum citerioris
 Pomeraniæ.

LOCI